

345 / 3
1893

საქართველოს
განათლებლის
კავშირი

№ V

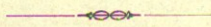
1893

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ქუენაღის «ჯეჯილი»-სა

პაგ.

I.	ჭრიჭინა და ტოტი ლექსი—თ. რაზიკაშვილისა	3
II.	ახალი კურტკის ბედ-იღბალი (ფრანგულიდან)—ან. თ.-წ—სა	5
III.	ვერხვი ლექსი—დუტუ შვეტელისა	12
IV.	პატარა ხანუმა (სოფლის ცხოვრებიდან)—თ. რაზიკაშვილისა	14
V.	გუგული ლექსი—თეოფ. კანდელაკისა	20
VI.	ისტორიული ამბავი—იაკობ სვიმონისძისა	23
VII.	ძერა და მელია (ხალხური ლექსი ჩაწერილი თ. რაზიკაშვილის მიერ)	29
VIII.	ყვავილეების ნადიმობა (ზღაპარი)—ლ. ორბნიჭელისა	30
IX.	სამი სურათი ლექსი—შ. მღვიმელისა	35
X.	წიგნის ამბავი—ლუარსაბ ციციშვილისა	38
XI.	მოსწავლეს ლექსი—დიმიტრი მაჭავარიანისა	44
XII.	გარაღოცი (ზღაპარი, წარმოდგენილი ნ. ყ—ლის მიერ)	45
XIII.	რძიანა მცენარეები, — ილიკოსი	49
XIV.	იოსების თავგადასავალი—წყაღტუქელისა	55
XV.	მეგობრების დევნა—ი. ს—ძისა	59
XVI.	სამ ქვა-გაჭრიანა თამაშობა ზე პატარა ელენე	60
XVII.	ანდაზები, გამოცანები, ხალხური ლექსი, ზმა, ჩქარა გამო- სათქმელი, აკროსტიხი, მათემატიკური გიმოცანა, შარა- და და რებუსი	61

პისაც ჰსურს წარსული წლების „ჯეჯილი“-ს ნომრების ყიდვა, შე-
უძლიათ იყიდონ ქ. ტფილისში ქართულ წიგნების საკითხავში (არ-
წრუნისეულ ქარვასლის ეზოში) თვით რედაქციაში (Большая Водовоз-
ная ул., № 22) და ქ. ქუთაისში ძმათა წერეთელთა წიგნის მაღაზიაში.

3.14
პა. 2.

ჯეჯილი

საყმაწვილო ნახატებიანი

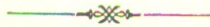
ქუჩნალი

320კ.

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი, გახდი ყანა!...
• • •

თე წ

ქართული საბავშვო

ბ ფ ი ლ ი ს ი

სტამბა წიგ. გამომც. ქართ. ამხანაგობისა Типография Груз. Издат. Товарищества
1893

Доведено цензурою Тифлисъ, 30 Августа 1893 года.

საქართველოს
ცენზურის
სამსახური

ჭრიჭინა და ტოტი

ჭრიჭინა და ტოტი

(იგავი)

ენახს რწეავდენ, ჭრიჭინასი
 სორო წყალმა ამოავსო;
 გაიწუწა, აღარ შერჩა
 მძრალი აღარც ერთი ასო.

როგორც იყო ბუდიდამა
 ამოფოფხდა ძალით—ხერხით,
 რა ქნას, ვედარ გაცურდება
 და ვერც გამოჭტოპავს ფეხით!

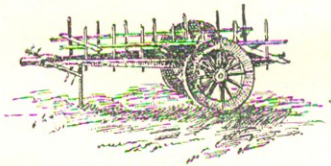
ისრჩობოდა. იმის ბედზედ
 წყალს მოჭქონდა ნერვის ტოტი,
 ჭრიჭინასაც ეს უნდოდა,
 შედ შეასტა, როგორც ბოტი.

მოეჭიდა, მიიხუტა,
 შემოჭხუია ორივე ხელი,
 ახლა აღარ ეძინიან,
 დმერთი არის საწულის მძეული.

გაძოსწია მხსნელმა ნაჲმა,
 გაძორიჲა ნაზირს წყალმა,
 წყალს მადლობა წყლიდან ხსნილმა
 უთხრა სისარულთ მთვრალმა,

ტოტს კი ფეხი გაუქნია,
 ისევ წყალში შეაყურება,
 არ მოგიკვდეთ იმისათვის
 არც იწუნა, არც იურება!

თ. რაზიკაშვილი

ახალი კურტკის ბედ-იღბალი

(ფრანგულიდან)

ოფელ საკანის არემარეზედ გათქმული იყო ზინგერი, როგორც ტანისამოსის კაი მკერაფი. ისე ლაზათიანად გამოაწყობდა ტანზედ ტანისამოსს, რომ ყველას სანატრელად რჩებოდა იმისი შეკერილი ტანისამოსის ჩაცმა.

ერთ დღით მკერვალი ზინგერი მოდიოდა და მოჰქონდა ახლად შეკერილი კურტკა, რომელიც სიმოლეს ცოლმა შეუკვეთა თავის შვილისათვის—პეტრიკასთვის. ზინგერი მხიარულათ სტვენდა, კაი მუშტართან მიჰქონდა

ტანისამოსი, ფულის მოცემაზედ ნაღდი იყვენ და კაი არაყსაც გადააკრევენებდენ. ზინგერი დაბლა თავის დაკრით შევიდა სიმოლეს ოჯახში. სახლის პატრონი წამოუდგა ფეხზედ, მოირბინა პატარა პეტრემაც. შეიღირვა წლის ფუნჩულა ყმაწვილი სიხარულით აღარ იყო, ამოწითლდა. საჩქაროდ გაიძრო ძველი კურტკა და ახალი გადიცვა. რალა თქმა უნდა, რომ კურტკა მშვენიერად გამოწყობილი გამოდგა. მოგროვდა მთელი ოჯახი და ყველა აღტაცებით შესცქეროდა: შემოვიდა მამა, რომელსაც წისკვილში ეჩქარებოდა ხორბლის წადება, შემოვიდა ბებია ლასლასით და წინდის ქსოვით, მოჯამაგირე დედაკაცი აქ გაჩნდა, ბატებმაც კი თავები შემოჰყვეს კარებში.

სიმოლეს ხელ-ფასი უნდა მიეცა. მუშა ხალხისთვის ეგრე ადვილი არ იყო ოთხი მანეთის გამომეტება.

— ოთხი მანეთი ძვირია, აქ რა არის ოთხი მანეთისა, აგრე ძვირად რათა ჰკერავ!

— დალოცვილებო, დახეთ რამდენია გადაკეცილი, სამემრისოდ შეიძლება გაგრძელდეს, ჩამოიშვას. დახედეთ ამ ფოლაქებს და! ჯერ ესა ღირს სამი-ოთხი აბაზი.

— აჰ! ამ ცელქმა ლამის გადაგვჭამოს, თქვენ არა გყავთ ყმა-წვილი, არ იცით რა ცეცხლში ვართ ხოლმე პეტრესაგან.

— ბა, პეტრე, ხომ დაჭკვიანდები, ხედავ რა ძვირად მიღირს ეს კურტკა, უნდა კარგა ხანს იმყოფინო. იცოდევ, თუ ან ლურსმანზე ამოგიგლოჯია, ან ლაქა მოგიცხია, ნულარ დამენახეები თვალით. აგიღებ და მიგცემ მენახშირეს.

გახარებული პეტრე დასცქეროდა თავის ბრჭყვიალა ფოლანკებს და ყველაფერზედ პირობას აძლევდა თავის მამას. მოხუცებული ბებია თავს აქანებდა და ალერსით შესცქეროდა თავის შვილისშვილს.

მკვრელმა გამოართვა ხელუასი, გადაჰკრა არაყი და წავიდა. ყველა წავიდ-წამოვიდა. თავიანთ საქმეებს დაადგენ. ბატები უნდა გაეღალათ მინდორში; რადგან კვირა იყო და პეტრე სასწავლებელში არ წავიდა, იმას ჩააბარეს ბატების მოვლა. პეტრემაც აიღო წკებლა, მოაგროვა ბატები, გაიძლოა წინ, მაგრამ კვლავინდელივით ბატები პირდაპირ მინდორში კი არ გაიყვანა, სოფელზედ მოატარა, რომ ყველას თვალი დარჩენოდა იმის ახალ კურტკაზედ.

— ოჰ, პეტრე, რა მშვენიერი კურტკა გაცვია! ჩვენ ბატონიანთ სანდროს ტანზედაც არ გვინახავს მაგისთანა კარგი კურტკა, ყუბნებოდენ ბიჭები.

— პეტრემ გაუარა, სალამი არ მისცა, არავის ყური არ ათხოვა, თითქოს არ ესმისო.

ცოტა მოშორებით, წყაროს თავზედ ორი ამისი მეზობელი მეგობარი ბიჭი კოჭობდენ. პეტრე ისე ამაყათ ერეკებოდა ბატებს, თითქოს ჯარის უფროსიაო. თავის ტოლ-ბიჭებს არცკი შეხედა. ბატებმა კი ბიჭებს კოჭები გაღებურუნა.

— შენ ეი! როდის დაუწყევ ბატებს კოჭების თამაშობის სწავლება, უთხრა გაჯავრებით ერთმა მოთამაშეთაგანმა. მეორემ კი რომელიც მოგებაში იყო, თამაშობის არევის დროს, დაელო ქვას ხელი და ბატებს ესროლა. ბატებმა ფრთები გაშალეს და დაიწყეს ძალზედ სისინი.

გაჯავრებული პეტრე მიაფრინდა ბავშვებს. მუშტებით და წიხლებით მოჰყვენ ბრძოლას. პატარა ხანს უკან პეტრე დამარცხდა

და ჩეარდა წუმპოში წყაროს წინ. ადელი წარმოსადგენია, თუ რა დღე დადგებოდა იმის ახალ შეკერილ კურტკას. შერცხენილი პეტრე ამოვიდა წუმპოდან და გაჰსწია მინდერისკენ. ბატებს კისრები წინ წაელოთ და სისინით მიდიოდენ.

პეტრე მივიდა მინდორში, შუადღის სიცხემ მოუჭირა. ბატები სინარულით მდინარის ნაპირას მიეცენ განსვენებას და მიიშობდენ.

— ახლა კი ჩემს კურტკას ყური უნდა ვუვლო. სთქვა პეტრე და აასრულა კიდევ.

კურტკა გაიხადა და დაიწყო რეცხა. ტალახის ლაქები წყალს კარგა ამოჰყავდა სქელ დრაფიდან, მაგრამ კურტკას ლაპ-ლაპი გაჰქონდა, არ ჩაიცმევოდა. ჩვენმა ბატების მოურავმა ჯერ ყურები ჩამოყარა. მაგრამ დიდხანს არ ინაღლო და იფიქრა: რა ვუყოთ, პერანგის ამარას დაერჩები, სანამ კურტკა გამიშრებოდეს და ბუჩქზედ—მზეზედ ჩამოჰკიდა გასაშრობად. ახლა პეტრეს საქმე აღარა ჰქონდარა და გაიფიქრა:—მოდი ვიბანებ, მაინც ცხელაო.

— ცივი და სასიამოვნო წყალი ყოფილა! ფიქრობდა პეტრე, შიგ რა შეენიერი თევზებია, სულ ვერცხლის ფერები. კარგი იქნება რომ დაეჭირო და დედას მიეუტანო—პეტრე თევზებს გაჰყავდა, დაავიწყდა თავისი ბატებიც, თავისი კურტკაც, მისდევს და მისდევს მდინარეს იმ იმედით, რომ თევზებს ბლომად დაიჭერს.

დადგა სამხრობა, მაგრამ სახლში არა სწუხან, რომ პეტრე აქამდის არ დაბრუნებულა, რადგან დედამ სამხარი თან გაატანა. ბებია არწევს თავის შვილიშვილის აკვანს და დალულუნებს. ამას არ დაეიწყებია, რომ მისი საყვარელი პეტრე დღეს ისე შეენიერად გამოეწყო ახალ კურტკაში.

სანამ კურტკა შრებოდა ბატებმა დაისვენეს და შუა გულ მინდორში გასწიეს, ვის ქერი გაუფუჭეს და ვის პური გაუოხრეს. სად იყვენ ყანების პატრონები, რომ ბატები ფეხებ-შემოუმტვრეველივე დარჩენ.

პეტრე ისევ ისე მდინარეს მისდევდა. უცრად ვილაცები დაინახა და ტირიფის ხეს მიეფარა. ეს იყო ერთი ამათი მეზობელი თავისი რძლითა. პურს მკიდენ ახალი მაშინით, კაცი ჩიბუხის წვეით იჯდა მაშინაზედ და ატარებდა და რძალი კი სწევდა ამ მაშინას წინ.

— გასწი ყოჩაღათ, დედაკაცო, გასწი!

პეტრე მაშინვე მიიმალა, ეშინოდა მეზობელს არ დაენახა ასე პერანგის ამარას და რომ არც ბატები ახლო-მახლო მოჩანდნ და არ ეთქვა ამის მამისთვის. მაშინ ვაი პეტრეს ყურების ბრალი. მერე რანაირად იცის ამისმა მამამ ყურების აწევა. მეორე დღემდის წითლათა აქეს ხოლმე.

— ჰეი! ჰეი! გასწიე რალა, დედაკაცო!

ესენი მალე მოშორდნ ამ ადგილას, გამოვიდა პეტრე თავის საფარადან.

— დახეთ რა უბედურებაა! აღარც ბატები მოჩანან, აღარც კურტკა!..

ბატები მალე იპოვა შუაგულ მინდორში, იმათი მოგროვება ძნელი არ იყო, მაგრამ კურტკა კი არსადა ჩნდა.

— ღმერთო ჩემო; ვინ მოპარა! უთუოდ ვინმე მომპარაედა, თორე სად წაეიდოდა!

კურტკა თურმე მკის დროს მაშინას მოსდებოდა, მაშინა დიდხანს თურმე ათრეედა, მერე დედაკაცს მდინარის ნაპირას ტირიფზედ ჩამოეკიდნა. ტირიფს ვერ შეემაგრებინა და წყალში ჩაეარდნილიყო. წყალს კურტკა ჯერ ნელ-ნელა მიჰქონდა. მერე შესახვევში აჩქარებულ წყალს წისქვილისაკენ რომ ტოტი მიდიოდა კურტკა იმაში გადეტანა.

პეტრე დიდხანს მწარედ ტიროდა, მერე ცოტა გული მოიბრუნა და სამხარს მოუჯდა. ამას თავმოყვარეთ რომ არ გამოეცლო სოფელში ხომ არც ჩხუბი მოუეიდოდა და არც წუმპოში ჩაეარდებოდა. ახლა რალასა იქს? პერანგის ამარას ხომ არ შეეა სოფელში, რომ ყველამ დასცინოს, უნდა მოეცადნა, სანამ კარვა არ დაღამდებოდა.

სიმოლე როგორც წინეთა ეთქვით წისქვილში აპირებდა და წაეიდა კიდევ. მიიტანა ხორბალი დასაფქვეათ. დააყრეეინა საფქვეზედ და გამოეიდნ ისიც და მეწისქვილეც დასხდნ გარეთ, დასცქეროდნ აქაფებულ წყალს და ბასობდნ. უეცრად სიმოლე დააქქერდა წყალს, მეწისქვილეს ლაპარაკს აღარ უგდო ყური. შეშინებულნი აქეთ იქით იხედება. არა სცდება, თვალეები არ ატყუებს,

ახალი კურტკის ბედ-იღბალი

წყლის ქაფში დაინახა პეტრიკას კურე. „ვაი ჩემს თავს, შვილი ხომ არ დამხრჩო!“

— ნუ სწუხნარ, არა მოხდებოდა რა! უთხრა მეწისქვილემ, უთუოდ იბანებდა და ბატები გადუვდებდენ კურტკას წყალში.

პეტრეს მამა მაინც საშინლად დანაღვლიანდა, საჩქაროდ ჩაჯდა თავის ტაჩკაში და გასწია შინ. იმის ბებერ ცხენს სულ ქეშინი გაჰკონდა და გზაზედ საშინელი მტვერი ადგა.

სანთლების ანთების დრო იყო, როდესაც სინოლე შევიდა სოფელში. სახლში ყველა დარდიანად დაუხვდა, რომ პეტრე აქამდის შინ არ შემოსულიყო. მოჯამაგირე დედაკაცი ორჯელ სამჯელ გასულიყო გზების დასათვალიერებლად, ყმაწვილი ხომ არ მოდისო და ისევე უნუგეშოთ დაბრუნებულიყო.

უნდა წასულიყვენ პეტრეს საძებნელათ. მამამ ანთო სანათური, წინ გაუძღვა და მთელი ოჯახი დაიძრა. ხოლო ბებია დარჩა სახლის შესანახავათ.

პეტრე უცქერდა მზე როგორ ჩაეიდა მთის გადაღმა და უფრო დანაღვლიანდა; სიბნელე მოეფინა არე-მარეს, სიბნელესთან ერთად მდინარიდან ციემა სიომ დაჰბერა. პეტრეს შესცივდა პერანგის ამარას, მაგრამ ეს კიდევ არაფერი, შეეძლო სირბილით შინ წასელა, მაგრამ ბატებს რას უზამდა, ისინი ბნელაში არ წამოჰყვებოდენ, ყველა ლამაზად მიწოლილიყო, ერთმა მოიმძინარა კიდევც თავი.

— წამოვედე, შე საძაგელო, გასწი, რას უგდინარ, დაუყვირა პეტრემ ბატს, მაგრამ ბატი არ იძროდა, თითქოს ლოდი იღოსო.

ვერც ჯოხის ცემით გახდა რამეს ყმაწვილი და ვერც წიხლებით. ბატები მხოლოდ სისინებდა. პეტრეს უნდა ხელში აეყვანა, მაგრამ რომელ ერთს აიყვანდა, ყველა ჯიბრზედ უდგა, არ იძვროდენ. და როცა მოჰყვებოდა ცემას ფრთებს აფართქალებდენ და გაქონდათ საშინელი სისინი.

ბატების ხმაურობაზედ პეტრეს სახლობამ მოაგნო.

— აქ ყოფილა, აქ ყოფილა, აქეთ მოდით! გაიძახოდა სიმოლე, — საბრალო შვილო. მე მეგონა დამხრჩევალხარ.

პეტრემ მოისაწყლა თავი, რაკი ნახა რომ ყველა გახარებულია იმისი პოვნით, დარწმუნდა რომ აპატიებენ.

ბატები ძალზედ იღგენ, არ უნდოდათ ნებით შინ დაბრუნება, ყველას თითო ან ორი უნდა აეყვანა ხელში: მთელი სახლობა შინისკენ ასე

ახალი კურტკის ბედ-იღბალი

გამოემგზავრენ. პეტრე შერცხვენილი და შეშინებული მოსდევდა ამათ, რა უბედური იქნებოდა ეს, რომ ღამე დარჩენილიყო მდინარის პირას.

დაწვა პეტრე დასაძინებლათ, მაგრამ მთელი ღამე შიშით კბილი-კბილს აცემინებდა. სიზმარიც ცუდი ნახა. ესიზრმა ვითომ ამას მუდამ თავისი დაგლეჯილი კურტკა უნდა ეცვას, რომელიც გზაზედვე ჩააცვებს, შინ რომ მოჰყავდათ.

მეწისქვილემ გააშრობინა „კურტკა“ და თავისი ბიჭის ხელით სიმოლეს გამოუგზავნა. რანაირად გაიხარა პეტრემ, როდესაც დაინახა ისევ თავისი ახალი კურტკა, მაგრამ ამ კურტკას აღარც თავისი ფერი შერჩენოდა, არც აღრინდელივით ტანზედ გამოწყობილი ჰქონდა.

ან. თ-წ—სა

გ ე რ ს კ ი

რთს დაბურულსა ხშირს ტყეში
 ლამაზი ვერხვი ჰხარობდა
 და უმადური ხვედრისა,
 დღე მუდამ ასე ამბობდა:

„რა არის ჩემი სიცოცხლე;
 ვერ ამომითქვამს სულიო,
 ვეება ხეებისგან ვარ
 შეკრული, შეხუთულიო?“

„მე უნდა ვიყო მარტოკა
 ტრიალს მინდორზე მდგარიო,
 რომ თავისუფლად ჩემს ფოთლებს
 აფრიალებდეს ქარიო!....“

შესრულდა მისი წადილი:
 ერთხელ მოვიდნენ გლეხები
 და სულ მოსჩხვეს, რაც იყო
 იმ ტყეში დიდი ხეები.

იამა ვერხვსა, რა ჰნახა,
 სურვილი აღსრულებია,
 მაგრამ ეს სიამოვნება
 დიდხანს არ გაგრძელებია!...

ვ ე რ ს ვ ი

დაჰბერა ქარმა ძლიერად,
ასტყდა საზარი გრივად,
შეინძრა ცა და ქვეყანა,
მიწამ დაიწყო ზრიალი....

ველარა გასძლო.... დასუსტდა
ვერხვი, შთენილი ობლადა,
და ამოსთხარა გრივალმა
ძირიან - ფესვიანადა....

მაშინ კი იგრძნო საბრალომ,
რომ კელავ ხეებში მდგარიყო,
ასე არ მოუვიდოდა,
მაგრამა გვიანდა იყო!

დუტუ მეგრული.

ბ ა ტ რ ა ხ ა ნ უ მ ა

(სოფლის ცხოვრებიდან)

ოველთვის ჩვენი სკოლის კარებსედა ჰქვანდა სოფლე თავისი ბატის ჭუჭულები. თუძცა აქ ბალსნი არაფერი არ იყო და თონის თავივით გატუსული ადგილი ეგდო სოფლე, მაგრამ მანც არ გვეშეებოდა. არ ვიცი ჩვენი შესობლობა რად უყვარდა.

ზატარა ქალები რომ სკოლიდან გამოვიდოდენ სწავლის შემდეგ დასასვენებლად, ია მამინვე გაირეკავდა თავის ჭუჭულებს და საჩქაროდ მიაფარებდა სადრე, უთუოდ ან თავისათვის ემინოდა და ან თავის ჭუჭულებისათვის, არ დაძისოცონო.

როცა ვინმე დაუწევებდა ლაზარაკს, კოპებს შეაკრავდა და ხმას არ გასცემდა, სანამ საქმეს არ გაუჭირებდენ, ამიტომ დაარქვეს ხანუმა.

ეშმაკ გოგობიჭებს სადღაც გავეკონათ ავი ოსი ხანუმას სახელი და ამ კოპებიან ქალსაც ეს სახელი შეუძვნიეს, თორემ როგორც ნამდვილად გავიგე ლისა ერქვა. (თვითონ ჩუმად გოგოებისთვის ეთქვა, რომა, ქალო, ლი-

სიკოს ძემსიან და კი არა სთქვათო, თორემ ევ ჩასსქო-
 ლები აღარ მოძისვენებენო, გაიშვირა სკოლის შავირდები-
 საკენ ხელი.)

როცა ჰატარა ხანუმა ბატების ჭუჭულებს წასსხავდა,
 გოგოები დაუწევებდნ მახილს:

— ხანუმ! ხანუმ! სად მიზბისარ, მოდი ვიკენჭათო.

მაგრამ ხანუმა წვეულის მეტს არაფერს მიზრთმევდა:

— თვალმც გამოემგრებათ, სადა ძვალთან საკენჭაოდ,
 წიგნსა სწავლობთ, წიგნი ისწავლეთ, მე რაღას ჩამოკი-
 დებისართ!

თუ ვინმე ხელს წავლებდა ჭუჭულას, ხანუმას წვეუ-
 ლას ვინღა აუვიდოდა.

— ამოვიდოს ბოლოკივით მიძინების მადღმა, შე ყოფ-
 ლად წმიდანთან ჩასამარსაო შენა, რა დაგიშავა ჩემმა ჭუჭუ-
 ლამა, რო იჭერ, არ მომიკლას, თორემ...

— თორემ ყურებსე სასვი არ დამაჭრა! მიამახებდა ონა-
 ვარი ბიჭი.

ხანუმა ისეთის თვალთ შემოხედავდა თავის ჭუჭულის
 დამჭერს, რომ იტყოდი ესლავე კრახანასავით მიანტება სა-
 კებნლადაო.

როცა გაკვეთილი დადებოდა ხანუმა მაშინვე ფანჯა-
 რაში ამოფოფხდებოდა და ყურს უგდებდა, ბიჭები რასაც
 სწავლობდნ. თუ მასწავლებელი მიხედავდა ფანჯრისკენ,
 ის მაშინვე მიიმალებოდა. მასწავლებლისა ძალიანა რცხვე-
 ნოდა; სადაც უნდა ენახა, მაშინვე გაიქცეოდა და დაიმალე-
 ბოდა სადმე.

რომ ჰკითხავდენ: ხანუმ! სკოლაში არ მიეხარები? არ გინდა შენც მოგცენ წიგნები და დაფები, როგორც ჩვენს ვასოსს?

— რათ მინდა, ჭუჭულებს ვიღა მოუყენოვო! უხასუხებდა მაგრამ თან ჩუმიუმაღ რადსაც დიდინებდა სოლმე. ერთხელ გულიდამ თუ გადუვიდა შიგ ფანჯარაში წამოგვაძღერა თავსედ:

ნეტავი რადმე მაქცია,
ბუღბუღად გადამაქცია
ბუღბუღის ენა მასწავლა,
ამ ბალებს შემომჩვიან!...

თურმე ის კუდიანი, როცა შევირდები სწავლობდენ, ეურს უგდებდა და სწავლობდა შეზირად, რასაც გაიგონებდა. ბევრი სხვა ლექსები და არაკები იცოდა ხანუმაძ. მინ რომ ჩამოვიდოდა, დედას უძებობდა სოლმე.

ერთხელ, როგორც იყო გააბედინეს მასწავლებლისათვის ხმის გაცემა.

— რამდენი ჭუჭული გეავს, ლისა? ჰკითხ მასწავლებელმა.

ხანუმაძ ძლივს გაავონა:

— თერთმეტი მევს.

— რა ვიცე, რამდენია თერთმეტი, აბა მიჩვენე, უთხრა მასწავლებელმა.

— ქა, მაშ არ იცე რამდენია თერთმეტი. მე თერთმეტი ჭუჭულა მევს და ვერ გაიგე რამდენი ყოფილა თერთმეტი?

— რა ვიცი, კი არ დამითვლია და! უთხრა მასწავლებელმა.

— აი ამდენი, — და დაიწყო თითებსეღ თვლან: — ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, — თან თითო თითსა სწიდა და სეღ თითს ადებდა. დათვალა ათი. ორივე სეღებსეღ ათივე თითი ჩამუჭა მუშტში. კიდევ დათვალა და ეს ათიო, უხვეუნა მასწავლებელს. ცოტა ხანს ჩაფიქრდა, გაძალა თითები... — ათანამ, ათანამ — მოხარა ნეკი და ესეც თერთმეტო. აი, ამდენი ძეაგრო, აუხსნა მასწავლებელსა.

— ერთი ჭუჭუელა რომ ყვავა მოგტაცოს, რაღამდენი დაგრჩება, ლისა? ეკითხება მასწავლებელი.

— ქა, რათ უნდა მოგტაცოს, განა იმიტომ ვუდგევარ, რომ ყვავებს მოვტაცვინო.

— არა, ისე ვთქვათ, ვითომ ერთი მოგტაცა ყვავა...

— არა, არა! დედა მცემს, რათ უნდა მოიტაცოს! იჟინება ხანუმა.

— არა, ლისა! განა ძარტლა მოიტაცებს, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ მოგტაცოს ერთი, რაღამდენი დაგრჩება?

— ქა, რად უნდა მოიტაცოს იმ ბუდე ჩამოსანგრევამ, რისთვისაო. ვენაცვალე ჩემ ფეს-უვითელ ბამბისქულა ჭუჭუელებსა! მე რაღა შავი ქვა უნდა გავაკეთო, რა ეგენი ყვავს მოვტაცვინო!

არ იქნა და არა, ვერ დავითანსმეთ ხანუმა, რომ ყვავს ჭუჭუელა მოეტაცნა

ძალიან უყვარდა ხანუმას თავისი ჭუჭუელები. მოაფარებდა სოღმე ღობეს, მოისხავდა ირგვლივ, აიყვანდა სათითოოდ სეღში და გიჟივით ჭკოცნიდა.

— გენაცვალეთ მკოქროსავით ნისკარტებში და ფესებში, ჩემო დედოფლებო, ჩემო ლამაზებო, შვენეირებო, ტურფებო, ნამცეცებო, ლუკებო. გენაცვალოსთ ჰატრონი მკო მძივივით თვალებში!

— ვაძე, ახლან რომ ერთი ჰირდღებული ვვავი წამოვიდეს, დაავლოს ნისკარტი ჩემს ბაძბის ქულასა და წანწილოს ბუდეში! მაძინ რაღა ვქნა, როგორღა გიძველოთ ჩემო სინარულებო!? მოავლებდა სოლმე სელს ჭუჭულებს და მიისუტავდა გულში. ხან კალთას გადნაფარებდა და ისე ჰქვავდა დამალული, ვითომ ვვავს უძალავსო!

გავიდა ძანისი, გავიდა თიბათვეც; ჰატრონ ჭუჭულები დიდრონი ბატები გახდენ. ჰანწან გერმის მაგიერად მსხვილი ფრთები გამოუვიდათ. თან-და-თან ბალსიც გახმა.

მკათათვის გასულს დანებეს თავი თავის ჰატრონს ხანუძას და გასწიეს წყაროსკენ. მთელი დღეები წყალში იხსდენ და ჭეუმზალობდენ. ხანუძა იჯდა სოლმე წყაროს ჰირსა და უძანდა თავის ჭუჭუებსა. ისინი ეურს აღარ უგდებენ ხანუძას, გაფაციცებით ეძებენ წყალში საჭმელსა. ხან ჩავრჭობოდენ თავით წყალში და წითელი ფესებიღა ამოყვით, ხან სულ ჩაიძალებოდენ, მსრებს სცემდენ წყალსა და ცვრებს სურგსედ იღენდენ.

არ დანიწროთ, ჩემო კარგებო! მისძახოდა ხანუძა. ისინიც ეყენით გასცემდენ ჰასუსს და განავრძობდენ ნადრობასა. რატომ არა სველდებიანო ეს ჩემი ბატებო, იფიქრებდა ხანუძა და თან თვითონაც ჩაქეოფდა მიშველს

ფესს ცივს წყაროში, მაგრამ მაშინვე ამოიტაცებდა, რაკი ცივად მოჭხვდებოდა წყაროს წყალი.

ამის შემდეგ ბატები სულ თავის ნებაზედ დადიოდნენ. რაღა ევაზი და ძერა წაიღებდა.

იჯდა ხანუმაც დაღონებული სახლში მარტოდ-მარტო.

— დედა! როდის გაიხსნება სკოლა, როდის მოვა მასწავლებელი? ჩვენი ვასო როდის წავა სკოლაში? ჰკითხავდა წამ-და-უწუმ დედას. როცა გაიგონებდა, რომ სამი კვირა კიდევ არისო, ან ორი, მაშინვე თითებზედ დაიწეებდა თვლასა.

რა მიზეზი იყო, რომ მწავლის დაწეების დრო ეკითხებოდა? მარიაშობისთვე გავიდა, წავიდა არდადეგები.

გაიღეწა კალოებიც, ეანების ხსენება სომ რაღა იქნებოდა. მინდორზედ სიმიხდილა იდგა ხელუხლებელი და ვუნახში ეურძენი.

ენკენისთვის ზირველში გაისმა სკოლის ზარის წკრიალიც და ერთს წამს შემოუარა სოფელს. სოგს ბანიდან ჩასმასა, სოგს კარებიდან, ეველგან ხმა მიაწვდინა. მოსწავლეთ გოგობიჭებმა მოძებნეს თავის აბკები. სოგი წიგნს ეძებდა, სოგი დაფას, სოგი ღრიფილს. ზატარა ხანუმას კი სამებნელი არაფერი ჰქონდა. ის მოუთმენლად მოელოდა მინდვრიდან ვასოს მოსვლას, რომ სკოლაში გაჭეოლოდა.

მეორე დღეს მასწავლებელთან იდგა მოწესხვი ჩვენი ნაცნობი ხანუმა და სინარულით შესცქეროდა კედლებზედ გაკრულს ათას ნაირ ხატებსა და სურათებსა, თითქო ზირველად ჰხედავსო. დაფამ და წიგნმა სომ სულ გადარიეს. სკოლის წიგნში ეწერა:

«ლიზა ბეჯითაშვილი მიებარა ორს ენკენისთვეს 1892 წელს.

გ უ გ უ ლ ი

ქრთხელ გუგულმა შეჭკრიბა,
გარს შემოისხა ტორლოლა,
ჭიუჭაუი, გვრიტი, ჩხიკვი და
სხვა ჩიტი თითო-ორლოლა.

და უთხრა: «ყური დაბიდეთ,
ისეთი რაჲე გიამბოთ,
რომ, თქვენს ძხეს ვუიცაჲე, განჭკვირდეთ
და მეტის-მეტად გიამბოთ:

ეს არის, ახლა დაგბრუნდი,
ერთ ალაგს ვიუაჲე მე ტყეში,
იქ ვნახე რაჲე არ მენახა,
და არც მსმენია ჩემს დღეში;

«მე გავიგონე ბუღბუღლის
იქ საკვირველი ძღერაო,
და, უნდა გითხრათ, სიამით
გულმა დამიწყო ძგერაო!

«ჩვენებურ კილოს კი არ ჰგავს,
ის ძღერის სულ სხვა ჰანგსედო,
ხმაც სხვა ნაირი ჰქონია,
თითქოს უკრავენ ჩანგსედო.

«მეც, კარგათ მოგეხსენებათ,
გალობაში ვარ ნაქები,
და ყოველ ღონით ვცდილობდი,
მისთვის მეჯობნა ჰანგები!

«გავაბით აქეთ და იქით
ჩვენ ტებილ კილოსედ გალობა;
მსმენელის უური დაუბტებეთ,
მოგეცათ ღვთისა წყალობა!

მაგრამ, გავტედები, მჯობნიდა,
ცოტათი მანც ბულბული.
ერთს რომ დამსტვენდა, ვრჩებოდი
სასტად მე ზირდაღებული!

ის რომ ხან ჰქენისის, ჰანჰანსებს,
ტებილად მოჰვეება ტერციალსა,
უეჭველია, სიამით
გული დაგიწეებსთ ფრიალსა!

«ან უცბად ხმას რომ დაუშვებს,
და მიმოუქცევს საამურს,—

რას შეადარებ იმ ხმასთან:
 ჭიანჭურს, ჩანგს, თუ სალამურს!?

«მიკვირდა, დიდად მიკვირდა
 მისი ხმა კილოიანი
 და ბოლოს მეც შევისწავლე
 გალობა ის შნოიანი!»

«გნებავთ, მისმინეთ, ბუღბუღლის
 მე გაგაგონოთ ძღერაო?
 კი არ გატყუებთ, სიამით
 მოგგვაროთ გულის კძერაო!»

— კარგი იქნება, შენმა მზემ!
 არ მოგვატყუებ, გვჯერაო!
 — «მაშ ჩუმათ! ნუღარ ხმაურობთ!
 მადლა ავიდე ჯერაო!»

სთქვა, ძაღალ ტოტსედ შეჭფურინდა,
 თავი მგალობლად დასახსა
 და თავისებურ კილოსედ
 «გუ—გუუ! გუ—გუუ!»-ო დასძახსა!...

თეოფ. კანდელაკი.

ისტორიული ამბები

თავდადებული მღვდელი

სჯობს სიკაცხლესა ნაძრახსა,
სიკვდილი სახელოვანი.
რუსთაველი.

ს

ამასის წლის ამბავს მოგიხსრებთ.

1609 წელი მიდიოდა. ცხელი ზაფხული იდგა. მთელი ჩვენი საქართველო ცხარე მუშაობას მისცემოდა. შიში არსაიდან იყო, არც სპარსეთს და არც ოსმალეთს იმ ქამად საქართველოსთან სადაო არა ჰქონდათ-რა. ამიტომ ქართველები მტრის შემოსევას არსაიდგან არ მოელოდნენ და გულ-დამშვიდებულნი თავის შინაურს საქმეებს ადგენ.

უცებ ჯავახეთის და თრიალეთის მხრე ქართველობაში საშინელი ჩოჩქოლი შეიქნა. მცხოვრებლებმა თავი ანებეს ყანებსა, მამულსა, ყველა სამუშაოსა და იწყეს თაცა-ფუცით ურნების შებმა, ცხენების შეკმაზა, თავისი ქონების გამოზიდვა სახლებიდან და ეშურებოდნენ დაბურულის ტყისაკენ დასაშალავად.

რა იყო მიზეზი ამ დაწიოკებისა? სრულებით მოულოდნელი შემოსევა საქართველოში თათრის ჯარისა სამხრეთის მხრივ.

ამ დროს ჩვენს ქვეყანაში მეფობდა ახალ-გაზდა მეფე ლუარსაბი. იმ ქამად ის იყო საზაფხულოდ გასული სოფელს ცხირეთში, რომელიც იღო სოფლის ახალქალაქის თავსა. მთის ფერდობი, მშვენიერი გრილი ჰაერი, ცივი კამკამა წყაროები, აყრილი ტყეები, კარგა სანადიროები ჰხდოდნენ ამ მაღლობ ადგილს საუცხოვეო სამყოფელად ზაფხულში. ყმაწვილი მეფე განცხრომით სტკებოდა და ფიქრადაც არ მოუფიქროდა, თუ ხიფათი ისე ახლო იყო მისული. ლუარსაბს თან ახლდნენ ზოგნი დიდებულნი და მათ შორის გიორგი სააკაძე, პირველი ვაჟკაცი მაშინდელის დროისა, სახელოვანი წინამძღოლი ჯარისა, შემდეგ წოდებული დიდ-მოურავად.

თათრის ჯარმა იცოდა საზაფხულო ბინა მეფისა და საოცარი სისწრაფით მიეშურებოდა მისკენ. მტერნი მოწადინებულნი იყვნენ უცებ დასხმოდნენ მეფეს თავსა და შეეპყრათ იგი ტყვედ. მასუკან ადვილად დაეჭირათ სოფლები და ქალაქები და ბატონობა ეწყოთ საქართველოში.

თათრებმა გადმოლახეს თრიალეთი, უწიეს მანგლისსა და რაედენიმე საათის შემდეგ უნდა თავს დასხმოდნენ მეფესა, რომელმაც სრულებით არაფერი იცოდა მტრისა და არც ჯარი ჰყავდა თავისთანა. თათრებს შეეძლოთ ადვილად სწვოდნენ გულის წადილსა, რადგანათ ცხვირეთსა და მანგლისს შუა მხოლოდ ერთი მთა იდო და სულ ოთხი ხუთის საათის საველეი იქმნებოდა.

მანგლისიდან ახალქალაქისაკენ რაედენიმე გზა მიდიოდა; მაგრამ ძლიერ ცუდი, ვიწრო, აღმართ-დაღმართი, ოღრო-ჩოღრო. თათრებმა არ იცოდნენ, რომელი უფრო მოკლე და ვარგისი გზა იყო და ყოყმანობაში ჩაეარდნენ. ამ დროს მანგლისის გვერდით ერთს პატარა სოფელში, რომელსაც სახელად კველთა ერქვა, მათ შეიპყრეს ერთი ქართველი მღვდელი, სახელად თევდორე, რომელსაც სხევთან ერთად ტყეში გაქცევა ვერ მოესწრო, უთუოდ იმიტომ; რომ ეკლესიის განძეულობა სადმე მიემალნა და მტრის ხელიდან გადაეჩინა.

თევდორე მღვდელს შეუტყეს თათრებმა და უბრძანეს: შენ უნდა წინ წაგვიძღვე, სულ მოკლე გზით გვატარო და, რაც შეიძლება, ჩქარა მიგვიყვანო მეფეს ბინასთანაო. თუ ამას შეგვისრულებ, დიდს საჩუქარს მიიღებ; ხოლო თუ უარზედ დადგები, გტანჯავთ, გაწვალებთ, საშინელს სიკვდილს მიგცემთ და შენს სხეულს ყვავსა და ყორანს შევაჭმევთო.

მღვდელი ჩაეარდა სწორედ ჯოჯოხეთის ცეცხლში. თუ თათრებს ნებას დაჰყვებოდა, მეფეს დაატყვევებდნენ, საქართველოს ააოხრებდნენ, სისხლით და ცრემლით ააესებდნენ. ქვეყნის უბედურობას გააორკეცებდა ის გარემოება, რომ მეფე ჯერედ სულ ყმაწვილი იყო, მეუღლე არა ჰყავდა და მემკვიდრე არ ღარჩებოდა. ამის გამო ურჯულონი უფრო მაგრა მოიკიდებდნენ ფეხს საქართველოში და სიცოცხლეს ჩააშხამებდნენ ჩვენს ერსა. თუ თევდორე უარს ეტყოდა, სამშობლოს ვერ გამოიმეტებდა, მას მოელოდა გამო. უთქმელი ტანჯვა, წამებით სიკვდილი, ყვაე-ყორანისაგან შექმა და

დაობლება ცოლ-შვილისა. მესამე გზა ყოველად შეუძლებელი იყო. ან თავი უნდა შეეწირნა ქვეყნისათვის, ან სამშობლო ენაცვალებინათვის-თავისათვის.

პირველს წამებში მღვდელი ყოყმანობამ შეიპყრო და ვერ გადაეჭრა, რომელს გზას დასდგომოდა. ამ ყოყმანობის დროს მას საცოდავი, შესაბრალოსი სახე ჰქონდა. მაგრა უცებ იგი წელში გასწორდა, სახე გაუნათლდა, ვაჟკაცურის გამომეტყველებით აივსო. აშკარად ეტყობოდა, რომ მამაცურს გარდაწყვეტილობას დაადგა.

თათრებს უთხრა თევდორემ: კარგი, მომყვიო და სულ მოკლე გზით გატარებთ მეფემდისაო. თათრებს დიდი სიხარული შეუდგათ და ფიქრობდენ, ორიოდ საათის შემდეგ საქართველოს მეფე ხელში გვეყოლება ტყვეთაო. მიდის წინ მღვდელი, მისდევენ მას უკან თათრები. ესენი ხედავენ, რომ სულ დასაფლეთისაკენ მიჰყავს მღვდელსა, ცხირეთი კი მანგლისიდან ჩრდილოეთით სძევს. ეჭვი ეპარებათ, მაგრამ თან ჰფიქრობდენ: აი საცაა გზა ჩრდილოეთისაკენ გაუხვევსო. ხოლო თევდორე მღვდელი სულ იქით და იქით მიდის და რაც შეუძლიან სწრაფად. იარეს ასე კარგა ხანს. ბოლოს თათრები მიხედენ, რომ თევდორე მღვდელმა ისინი მოატყუა, გზას ააცდინა და ცხირეთს დააშორა. მაშინ ისინი საშინელი სიბრაზით აივსენ, გაშმაგებულნი მისცივიდენ საწყალს თევდორესა და დაუწყეს უწყალო ცემა-ტყევა, აწვალეს, სტანჯეს, ბოლოს მოჰკლეს და გადაადგეს ერთს დიდს ხრამში. მღვდელი ამ საშინელს ტანჯვას ადვილად იტანდა, რადგანაც მას ამხნევებდა ის აზრი, რომ თავის წვალებით დაიხსნიდა ქვეყანას უბედურობისაგან... სახელოვანს მოწამეს იმედი არ გაუტრუედა, თავდადებამ მისმა ჯეროვანი ნაყოფი გამოიღო.

თევდორე მღვდელმა ისე დააშორა თათრები ცხირეთსა, რომ მათ იმ დღეს ვეღარ გაიგნეს გზა და ვერ მოასწრეს მთაზედ გადასვლა. ამათ ისარგებლეს ზოგიერთ გამბედავმა ქართველებმა, მოკლე ბილიკებით მოჰკურცხლეს ცხირეთისაკენ და აცნობეს მეფეს ყველაფერი. გიორგი სააკაძე, როგორც წინამძღოლი ჯარისა, იმავ წამს თავდარიგს შეუდგა. აფრინა ცხენოსანი სოფლებსა და ქალაქებში და დაუძახა ჯარსა. მეორე დღეა ჯერედ კარგად არ გათენებულიყო, რომ ახლო-მახლო სოფლებიდან მეფის გარშემო დაიბადა გამოწყობილი ჯარი. მაშინდელს დროში ყოველს ასაკოვანს ქართველს

თოფ-იარაღი ჰქონდა, ომის საქმე კარგად იცოდა და დაძახების შემდეგ ფიცხლავ გამოცხადდებოდა ხოლომე დანიშნულს ადგილასა.

მეორე დილას თათრის ჯარი მალლა მთებიდან ახალქალაქისაკენ მუქარით და მრისხანებით დაეშვა. მაგრამ ახლა იგი ისე საშიში აღარ იყო. ქართველების ჯარი მხნედ დაუხვდა, თუმცა ჯერ ძლიერ მცირე იყო რიცხვით, მაშინ, როდესაც მტერთა რიცხვი ორმოცს ათასს აღემატებოდა. გაჩნდა ბრძოლა. თავდაპირველად ქართველებს ომი მეტად უჭირდათ იმის გამო, რომ ერთს ქართველ ზედ ოცობით მოდიოდნენ თათრები, მაგრამ ჩვენებს წინ უძღოდათ საოცარი მეომარი სააკაძე და ამასთან თან-და-თან ღონეც მიიცეს, რადგანაც აქეთ-იქით სოფლებიდან გუნდ-გუნდით მოდიოდნენ შეიარაღებულინი ქართველნი.

თათრებმა პირი დასაველეთისკენ ჰქმნეს, უნდოდათ სწრაფად მისდგომოდნენ გორასა, გასულიყვენ ხილზედ, რომელიც ილა მტვარზედ ხიდისთავსა და გორს შუა, აელოთ გორი, აეკლოთ, და დაეჭირათ ამ ქალაქის ციხე, ჩაეყენებინათ შიგ თავისი ჯარი და შემდეგ შესდგომოდნენ მთელის საქარველოს დაპყრობასა. გიორგი სააკაძე ძლიერ ცდილობდა—როგორმე დაეწინაუბრებინა ერთი გუნდი ქართველი ჯარი, რომ ამათ წინ ეყელათ თათრებისათვის და გორის ხიდი ჩაემალათ; მაგრამ მტერი აბა ამის ნებას რად მისცემდა? გარნა აქაც თათრებს ხელი შეუშალა მეორე სასულიერო პირმა.

თათრების ჯარის შემოსევაზედ გორში სრულიად არაფერი იცოდნენ, ისე მოულოდნელი იყო ყველასთვის ეს შემოსევა. ამიტომ გორიდან არხენად მოდიოდა ცხენით სომხის მღვდელი სააკაშვილი სოფელს დოესში, სადაც ქართველებთან სომხებიც სცხოვრებდნენ და მიწერილნი იყვენ გორის მრევლზედ. როცა სააკაშვილი ავიდა ზედაველის მაღლობს მინდორზედ, საშინელი სანახაეი გადაეშალა თვალწინ: მთელი ვეებერთელა ვაკე მთებსა და მტკვარს შუა მჭიდროთ იყო დაჭერილი თათრის ჯართა. ელდანაცემმა მღვდელმა ფიცხლავ ცხენი უკან გამოაბრუნა, ჰკრა ღეზი და გააჭენა უკან გორისაკენ. მიიჭრა ხიდთან, გავიდა იქით, გადმოხტა ცხენიდან და დაიძახა: „არიქა, მიშველეთ ხიდი ჩაეშალოთ, აგერ მტრის ჯარი მოდისო. და თანაც ხელი მიპყო ხიდის ჩაუშვასა. ბედად, იქვე შეესწრენ ხიდისთაველი გლეხები. ესენიც მისციედედნ ხილსა და დაუწყეს საჩქაროდ ჩაშლა. როცა პატარა ხანს უკან თათრები გორს

მიუხელოვდნენ, ხიდი გაუქმებული დახვდათ. ძლიერ ცუდს მდგომარეობაში ჩაცვივდნენ. უხილოდ გორში გასვლა შეუძლებელი იყო, რადგანაც მტკვარი აღიდგებული მოდიოდა; იქითა ნაპირს იდგა ახლად მოსული ქართული გორელი ჯარი და ნებას არ მისცემდა თათრებს ახალს ხიდი გაეკეთებინათ და ისე გასულიყვნენ. უკან ტფილისისაკენაც ვერ დაბრუნდებოდნენ, რადგანაც ზურგთ უკან მათ უდგათ გიორგი სააკაძე თავისი ჯარითა და საქმეს უჭირებდა. რა უნდა ექმნათ? მეტი ღონე არ იყო, საქართველოს დაპყრობაზედ ხელი უნდა აეღოთ და თავი როგორმე დაეხწიათ. გადასწყვიტეს, ევლოთ დასავლეთისაკენ, ზემო ქართლის სოფლები დაერბიათ, დავლა ბევრი ემოვნათ და შემდეგ ბორჯომის ხეობით, რომელზედაც მიდიოდა და მიდის ახალციხის გზა, სათათრეთში დაბრუნებულიყვნენ. მაგრამ ისინი სააკაძეს და ქართველებს არ იცნობდნენ ჯერ კარგადა.

წინ მიდიოდა თათრის ჯარი, უკანიდან მისდევდა ფეხ-და-ფეხ ქართველი ჯარი და ქლევდა, რაც კი შეეძლო. თათრები ქარელს ახლო მტკვარში გავიდნენ, მოექცნენ იქითა მარცხენა ნაპირსა და გაეხენ სოფლების ცარცვაში. სააკაძესაც ეს უნდოდა. მან დევნას თავი დაანება, თავისი ჯარი სწრაფად, დაუსვენებლივ ატარა მტკვარის მარჯვენა ნაპირსა და როცა ასცდა ტაშის კარსა, საიდანაც იწყება ბორჯომის ხეობა, ერთბაშად გავიდა მთელი თავისი ჯარით მტკვარში, უყელა წინ თათრებსა და გადაელობა გზაზედ. აი თათრის ჯარი, დავლით დატვირთული, ბორჯომის ხეობაში შევიდა; მაგრამ ვაი იმ შესვლასა. სწორედ ამ დროს ზემოქართლის ერისთავები თავისი ჯარებით მტერს უკანიდან მიადგნენ. თათრები ისე მოემწყვდნენ, როგორც ჩიტი გალიაში. წინ-უკანიდან ქართველი ჯარი უდგათ, დასავლეთით იყვნენ აყუდებულნი მალალი, გაუყალნი მთები, აღმოსავლეთით მოქუხდა აღიდგებული მტკვარი. დაიწყო ბრძოლა. თათრები სასოწარკვეთილებით იბრძოდნენ, დიდი სიმამაცე გამოიჩინეს, მაგრამ ვერა გახდნენ რა. ბრძოლა ვაგრძელდა მთელს სამს დღესა. სააკაძე იბრძოდა, როგორც ლომი, და დიდი ოსტატობით აძლევდა სარისტას ჯარსა. თათრები ერთი ექვსად მეტნი იყვნენ ქართველებზედ; მაგრამ მაინც საშინლად დამარცხდნენ. იმოდენა ჯარი თითქმის მთლად ამოიკლიტა. მცირე ნაწილი ტყვედ ჩაუვარდათ ხელში ქართველებსა, ზოგნი ტყვეებში შეიმალნენ. მაგრამ ესენიც ისე იყვნენ შეშინებულნი და თავზარდაცემულნი, რომ ბრძოლის გათავ-

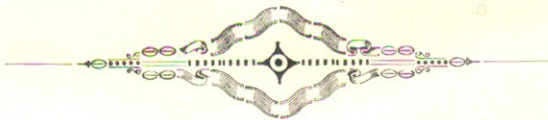
ბის შემდეგ მეორე—მესამე დღეს ბავშვები და ქალები იჭერდნ ტყეებში და გამოჰყავდათ. იმოდენა ჯარიდან გადარჩა მხოლოდ თორმეტი კაცი და თავს უშველა, რათა სამშობლოში მიეტანა საზარელი ამბავი.

ასეთი უდიდესი სიკეთე შესძლენა სამშობლოს თვედორე მღვდელ-მა თავისი დეაწლით, თავდადებით. ამ სახელოვანს მამულისშვილს რომ თავი ვერ გამოემეტნა, მეფეც დატყვევებული შეიქმნებოდა, ქვეყანაც აოხრებულ; ბევრი დედა, ბევრი მეუღლე, ბევრი და ატირ-დებოდა საქართველოში, ეს მღვდელი თავის ცოლშვილით საუკუნოდ წყეულ და შეჩვენებული შეიქმნებოდა ყველასგან და ისეთ სირცხვილში ჩაეარდებოდა, რომ სიკვდილი ბევრად სჯობია იმის-თანა სიცოცხლესა.

ახლა? ახლა კი მეფე გამარჯვებული შეიქნა, ქვეყანა გამოხსნი-ლი, მტერი შემუსვრილი, მთელს საქართველოში სიხარული და-ტრიალდა, დაობლებულს ცოლშვილს თავდადებულისას მეფე და ქვეყანა პატრონად და მფარველად აღმოუჩნდნ და თითონ მღვდელ-მა მოიპოვა იმისთანა სახელი, რომელიც ქებით, დიდებით და კურ-თხევით იხსენება ყველა ქართველისაგან, ვიდრე დედამიწის ზურგ-ზედ ჩენი ერი იცოხლებს.

დიაღ, თვედორე მღვდელმა თავის თავზედ აიცხადა დიდებული რუსთაველის ლექსი: „სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახე-ლოვანი.“

იაკობ სვიმონიძე

მერა და მელია

ხალხური ლექსი

(ჩაწერილი თ. რაზიკაშვილის მიერ)

აილოცე გაზაფხულო,
ყველამ ამოიდგა ენა
შაშვი ლობეზედ შემოჯდა,
და დასძახა ნელა-ნელა,
ზევიდან წამოვა ძერა,
კრუხს სალამი მოახსენა:
„გამარჯობა კრუხო შენა!“
— შენი სალამი არ მინდა,
ნეტა გამეცალო შენა!
— ნაპირას რო წიწილა ზის,
უნდა მომცე ხელდანხელა!
— ჩემი პატრონი გაიგებს,
თოფი ფეხზედ დააყენა.
— მე იმის თოფი ვერ მომკლავს
თუ არა მაქვს ბედის წერა.
ძერამ წიწილა წაილო,
ქვევიდამ გამორბის მელა,
მე და ძერას შემოგვხედეთ,
წიწილა წავიღეთ ჩვენა.
ძერა კლდეზედ შემოჯდება,
ქვევიდან შესცქერის მელა.
ეს მონადირემ გაიგო,
მწვერები ზედ წააყენა;
გასწიეს და გამოსწიეს,
ზურგზედ ბური დააყენა!

ყვავილების ნადიმობა

(ზღაპარი)

აზაფხული დგებოდა. მზე მზიარულად და სასიამოვნოდ ანათებდა. სუფთა ჰაერი ყვავილების კეთილსუნუნელებით აფხვებული იყო. საზოგადოთ ზამთრის დიდი ხნის ძილისაგან გამოღვიძებულს ბუნებას ისეთი განცხრომა და სიმზიარულე ეტყობოდა, რომ უნებლიეთ ავიწყდებოდა საჭიროება, ჭმუნვა და მწუხარება ყველას, ვინც კი ამით შევიწროებული იყო. ყველა: ამწვანებული ტყე, ბალახი და ყვავილებიც თითქოს ერთმანეთს შესწორილებდნენ: „ვიმ, რა მშვენიერია ყველაფერი ბუნებაში“. ყვავილები ნელა არხვედნენ თავებს, როდესაც მათ გაუქროლებდა თბილი ნიაფი და უსწორილებდნენ ერთმანეთს: „მხვდეთ, როგორ ყოვლად ბრძნულად გაუჩენია ყველაფერი შემოქმედს“.

იმ საღამოს, რომელზედაც მე მსურს გიამბოთ, ყვავილები ჰმართაფდნენ ნადიმობას. თქვენ, პატარა მკითხველებო, იქნება ჰტიქრობთ, რომ ყვავილებს სული არ აქვს, რომ მათ არ შეუძლიან გამოცადონ ის მთაბეჭდილებანი, რომელთაც ვგრძნობთ და ვცდით ჩვენ ადამიანები. არა! ყვავილებიც აგრეთვე გრძნობენ, როგორც ჩვენ და უკეთაც, რადგანაც ისინი უფრო ნაზი და სათუთნი არიან. როდესაც ყვავილს მოვსწყვეტთ ის ისეთს ტკივილს იგრძნობს, როგორსაც ჩვენ ვგრძნობთ, როდესაც მოვიჭრით ან მოვიტყებთ რასმეს.

დაუბრუნდეთ ამბავს.

დიად, ყვავილები ჰმართაფდნენ ნადიმობას. ყვავილების მეფე, ვარდი, დღესასწაულობდა თავის სასახლეში აზაფხულის დადგომას, ასევე სამზიარულოს ყველასათვის. ამისათვის ვარდმა მიიწვია თავის სასახლეში სტუმრები. და აი, როდესაც მოვიდა დანიშნული

დრო, სტუმრებმა თავი მოიყარეს ვარდთან. სასახლის თაღს შეადგენდა ნორჩი მწვანე ფოთლები ასკილისა, იატაკი იყო მორთული მდიდრულად რბილი, როგორც ხავერდი, გაზაფხულის ბალახით. თბილი ნიავი არხვედა ფოთლებს და მით გაჰქონდა ჰაერში სასიამოვნო მომხიბლავი ხმები, რომელნიც ადამიანის ყურისათვის მიუკარგებელი იყო.

ვარდი, ბრწყინვალე თავის სილამაზით დაუხვდა სტუმრებს აღერსიანის ღიმილით, აი მოვიდა ჩაცმული მტრედის ფრად სუმბული, შემდეგ მას მოჰყვა მიხაკი, შროშანა, იასამანი, ია, შემდეგ სხვა თეთრი, წითელი, ყვითელი და ლურჯი ყვავილები. შეგროვდა დიდი საზოგადოება, არ იყო მხოლოდ ზამბახი. მას მოუთმენლად ელოდა ყველანი. ბოლოს ისიც გამოცხადდა.

ვარდმა უსაყვედურა დაგვიანებისათვის ზამბახს, შემდეგ მოისვა გვერდით და სხვა ყვავილებს მიმართა შემდეგი სიტყვებით. ის ამბობდა როგორ სასიამოვნოა აყვავებული გაზაფხული, რამდენს სიმხიარულეს გამოცდის თვითველი, როდესაც გაზაფხული თავისი მომხიბლავი ნიშნებით მწვანეთ შემოსავს ტყეს, ჭალებს და მიწდერებს, ათავისუფლებს მღინარეებს ყინვისაგან, როდესაც ფრინველების გალობა გაისმის ჰაერში, რომელიც ყვავილებს კეთილ სუნნელებით შეზავებულია.

დასასრულ ვარდმა სთქვა:

— აი, ჩვენ ყველანი შევიკრიბეთ აქ, რომ მხსარულად შევხედეთ იმ დროს, რომელსაც გაზაფხული ჰქვია. ამისათვის, მე ვუიქრობ ზამბახი არ გაგვაწილებს და დაუკრავს ერთს თავის საგალობელს. ჩვენ ყველამ ვიცით მისი მუზიკალური ნიჭი და დიდის კმაყოფილებითაც მოვუსმენთ.

ზამბახმა განაცხადა თანახმობა აღასრულოს ვარდის სურვილი და დაიწყო ერთი თავის საგალობელთაგანი, სახელდობრ: „ბუნების დღესასწაული“.

საკვირველს მომხიბლავს ხმებს იძლეოდნ სიმები, ხან ნელა, ნახალ, შორს მისუსტდებოდა და ეალერსებოდა თავის კეთილ-ხმოვანებით ყურს, ხან ახალის ძალით ცხოველდებოდა და ჰხატავდა ყვე-

ლა ქარიშხალურ მღვდლობრებას სულისას. ზამბახმა სრულიად დაიწყო მის გარემორტყმული ბუნება, ის სცხოვრობდა იმ ხმებით, რომელნიც გამოდიოდნენ მისი სიმებისაგან. მსმენელნი, ზამბახის მისნურ საკრავთა სმენით ოცნებით გატაცებულიყვენ შორს, ძალიან შორს. იმათ წინ წამოუდგათ ერთი მეორეზედ ულამაზესი სურათები, ოცნებამ გაიტაცა ისინი უცნობელ თავისუფალ და მომხიბლავ ხმების ქვეყანაში. მაგრამ აი ზამბახმა გაათავა და სხვებმა კიდევ დიდხანს შეინახეს სიჩუმე.

ასე მშვენიერად უკრავდა ზამბახი.

ამას შემდეგ მოჰყვა ცეკვა და როგორი მშვენიერი თაიგული შესდგა, როდესაც ყვავილები ჩადგნენ ერთს წრეში. აი გაისმა მუზიკანტთა ხოროს ხმა... უცბად მოძებნეს ტოლები. ვარდს თავის სიკვლეუტით და სილამაზით აღტაცებაში მოჰყავდა ყველანი... მაგრამ ეს რა? სასახლის ერთს დაშორებულს კუთხეში მიმალულიყო მშვიდი ყვითელი ყვავილი. ის იჯდა იქ ყველასაგან დაეწყებული. იმას არ იტყუებდა თან ხმიანი, მხიარული ცეკვა, თამაში. ის თითქმის არც ამჩნევდა ამანებს, ისე იყო გატაცებული თავის ჩუმ ფიქრებში. ყველაზედ უწინ ის დაინახა ზამბახმა.

— შენ რატომ არ იღებ მონაწილეობას, მეგობარო, საზოგადო მხიარულებაში? ჰკითხა ზამბახმა.

— ჰე, ზამბახო მიუგო ყვითელმა ყვავილმა, ნეტავი მე მომცა ერთი მეთვლი ნაწილი შენი ნიჭისა!

აი რაზედ ფიქრობდა თავისთვის კუთხეში მინდერის ყვავილი!... აი რა აღელვებდა მის წმინდა სულს!

— ხა! ხა! ხა! როგორი სასაცილო ყოფილხარ შენ, მიუგო ზამბახმა თვით-კმაყოფილის ღიმილით. არ შეიძლება ინატრო რაც შეუძლებელია.

ამ დროს გათავდა ცეკვაც და მობაასებთან მივიდა ვარდი და ჰკითხა:

— რაზედ საიდუმლობთ?

ყვავილოების ნადიმობა.

— აი, სულელს, მიუგო ზამბახმა, უნდა გახდეს არტისტი. არ შეუძლია, რომ მე შემედაროს. მე სასახლის არტისტი ვარ და ეს კი... უბრალო მინდვრის ყვაილია.

— რასაკვირველია არ შეუძლია, მოწონებით წარმოსთქვა ვარდმა.

— მაგრამ, ნება მიბოძეთ, სთქვა ბოლოს ყვითელმა ყვაილმა, გკითხოთ, ვინ დასდო განსხვავება ჩვენ შორის?

— აი სულელი თუ გინდა ეს ყოფილა—სთქვა ვარდმა—რასაკვირველია შთამომავლობამ და ბუნებით ნიჭიერებამ.

საწყალმა ყვითელმა ყვაილმა ხმა არ ამოიღო, მხოლოდ ჩაფიქრდა და თავის გულში სთქვა:— „აბა, ეძიე სიძარტლე ქვეყანაზედ, როდესაც ჩვენ ყვაილებთ შორისაც ისეთი ამპარტაგნობა, დიდ გულობა და ზეაობაა, როგორც ადამიანთა შორის“. იფიქრა ასე და წაიდა სახლში. რა უნდა ექნა მას ამ ჩინებულ საზოგადოებაში? ვარდს გაეცინა იმის გასვლაზედ.

— აი, ბატონებო, ეუბნებოდა ვარდი სტუმრებს, თქვენ წინ მაგალითი. განა შეგვიძლიან დღეის შემდეგ ჩვენს საზოგადოებაში მივიღოთ გაუნათლებელი მინდვრის ყვაილები? ამ დროს ზამბახი ღრმად ჩაუფიქრდა ყვითელი ყვაილის სიტყვებს.

„მართლა, ფიქრობდა ის, რა განსხვავებაა ჩემ და იმას შუა? ეჭვ, რა ცუდათ მოვიქეცი, რომ დავცინე იმ კეთილს ყვაილს!“ და, სიტყვაც არ უთქვამს, ისე გამოვიდა სასახლიდან. იმას შერცხვა თავის და ყველა იმ მინდვრის ყვაილების მაგივრად, რომელთაც ასე დაცინოდა ვარდი.

ამ ფიქრებით, ზამბახი მივიდა ყვითელი ყვაილების სახლში.

— მომიტყევთ, სთქვა მან, წუთის მედიდურობამ დამიხშო მსჯელობა. მე დანაშაული ვარ შენტან.

— რას ამბობ, რას ამბობ, ზამბახო! სთქვა მორიდებით ყვითელმა ყვაილმა.— შენ უნდა მთხოვედ მოტყევბას!

— არა, მე დანაშაული ვარ და ბოდიშს ვიხდი, მაპატიე და დაემეგობრდეთ.

ყვითელ ყვავილს ცრემლები მოადგა, მან მაგრად გადაკოცნა ზამბახი და დათანახმდა მეგობრობაზედ.

— აი, ამბობდა ზამბახი, რა გლახაა, როდესაც შენს მეგობარს ელაპარაკები, ამპარტაენობით და თავმოყვარეობით, მე არ ვიცოდი რა მექნა, სანამ არ შემირიგდებოდი.

მის შემდეგ ზამბახი თითქმის განუყრელი იყო თავის მეგობარ მინდვრის ყვავილთან. ბრწყინვალე საზოგადოებას იშვიათად ინახულებდა.

ვარდი კი დიდხანს ეძღუროდა ზამბახსა, რომ მისი სასახლის ჩინებული ყვავილი დაუმეგობრდა; ვიღაც მინდვრის ლატაკ ყვავილსა.

ლ. ორპირელი.

ს ა მ ი ს უ რ ა თ ი

ს ა მ ი ს უ რ ა თ ი

არედ სულ არაფერი სჩანს,
ყველგან ნისლების ბოლოია;
შორს მთებსაც შავი ჩადრით
ღრუბლები ჩამოსწოლია.

ოდნავ გამოსჩანს ნათელი
ერთგანლა სოფლის ბოლოსა...
ცოლი და შვილი ავად ჰყავს
ქალარა შერთულ სოლოსა.

რომელი ერთი იტიროს,
ცოლი თუ სიყმის შვილია?
როგორც ბავშისთვის დედის რძე,
ორივე მისთვის ტკბილია.

დაღონებულა, ანგარიშს
თავს ველარ აძლევს სწორედა;
გარედაც სარჩო - საბადი
გაუხდა საძალღ-ღორედა.

ყანა ხომ მზისგან ჩაეწვა
სიმინდი ქვიშა-შლამითა;

ვენახი გაუტიალა
ოხერმა დათემა ღამითა.

ვის დაემდუროს საბრალო,
ვის შეუთვალოს ყვედრება?
თითქოს უფალმაც უარ ჰყო
მისი თხოვნა და ვედრება;

აგერ მის ცოლი ლოგინზე
რა საცოდავად ხრიალებს,
ბაღისაც ვერ მოუსვენია
და შამფურივით ტრიალებს.

თვალეზში მომდგარ ცრემლოებით
 ეთხოვებიან ყველასა...
 მაგრამ არ ჰკარგვენ ჯერ იმედს
 და უფალს სთხოვენ შველასა.

ამ დროს უეცრად კარები
 გაიღო, შემოჭრილდა;
 ნაზად და ტურფად ჩაცმული
 იქ ვილაც შემოფრიალდა.

ბავშს ეუცხოვა სტუმარი
 და გული გადუტრიალდა,
 დედას კი ტკბილის იმედით
 გული კვლავ გაუფხიანდა.

ვინ იყო, აბა გაიგეთ,
 იქნება მიხედეთ ძნელადა?
 ცის ანგელოზი მოვიდა
 აქ იმათ დასახსნელადა.

მშობელითა უცბად ხელები,
 გაშალა სასოებითა
 და შეევედრა ანგელოზს
 ხვეწნით და მუდარებითა.

ცის ანგელოზო, შენ გახდი
 ჩემ სიყმიშვილის ფარია;
 არ მომიშრიტოს სიკვდილმა
 სიცოცხლით დაუმტკბარია.

ჯერ ქორფა არის გულითა
 უზადო, უანგაროა;
 მაგის გრძნობა და გონება
 მთის მოკამკამე წყაროა.

მე დავრჩე იგი მომიკედეს
 გადავიქცევი არაკად,
 ისა სჯობს ისევ მე მოვეკდე
 ღმერთო მიმიღე ზვარაკად.

ს ა მ ი ს უ რ ა თ ი

ბავში იქიდან ატირდა
„დედავ, ისევ შენ იცოცხლე,
მე უშენოდა ვერ გავძლებ
ალარც მე მინდა სიცოცხლე.

შენის სიკედილით ოჯახში
წერილ-შეიღებს დაყრი ობლადა;
აბა, რას გამოვადგები
მე იმათ დედა-მშობლადა.

ბედი დასჩაგრავთ უდროვოდ
ობლობით დაიზრდებიან,
ბევრჯელ დაჰკმობენ სიცოცხლეს
და ხშირად ატირდებიან.

ღმერთო მიიღე გულ-წრფელად
ჩემი ხვეწნა და მუდარა,
დედა დამიხსენ სიკედილსა
მაგან ჩამაცვას სუდარა.

ანგელოზს ბავშვის სიტყვებზედ
ღიმილი მოსდის ტკბილადა,
პირჯვარი გადაასახა
დედა-შვილსა ორჯელ წყვილადა.

და უთხრა თქვენი სიცოცხლე
ღეთისგან მე შემხვდა წილადა;
ნუ გეშინიათ, გამხნეველი
სიკედილს გაგიხდით წმიდადა.

ორნივე განკურნებულ ხართ
აღდექით, გაიხარეთა,
ქვეყნისთვის კარგი იფიქრეთ
და ხალხი შეიყვარეთა.

შ. მღვიმელი.

წიგნის ამბავი

ქრთს შვენეიწს კაზაფსულსედ, როდესაც ყოველმა ღვთის-
გან განჩნილმა, როგორც სულიერმა, ავრეთვე ყოველ-
მა მცენარემაც იგრძნო გამაცოცხლებელი სითბო და
ტკბილის ნიავის სისინი, ყველამ დაიწყო ცივის სამ-
თრისგან გაყინულის ასოების შშუშვნა და ღრმა ძილის-
გან გამოფხინსლება და კაღვიძება, ჩემმა დედამაც, ხსვა
მცენარეების დაგვარად მოსწოვა თავისი, ფესვებით დედა-
მიწაში ჩასული წვიმის ნაძები და მიაწოდა სასრდო-სას-
ძელად თავის ტოტებს, ტოტებმაც ძალე გამოიღეს ჰატარა
კუკურები და ცოტა ხანს შემდეგ ეს კუკურები კადიძაღენ
ფოთლებად და, აი, ერთი ამ ფოთოლთაგანი ვიყავ მც-
ძანისის ტკბილმა ძხის სსივებმა და ჟუჟუნა წვიმამ ძალე
თავიანთი ძალა გამოიჩინა,—მათ მოწყალებით კურწიც გა-
ვიძაგრე და გავიხარდე კიდევაც. რომ იცოდეთ, რა ამხარ-
ტაუნებით დავცქეროდი დედა ჩემის ჩრდილ ქვეშ ამოსულ
ბალახ-ყვავილებს.. და არც განაკვირველი იყო ჩემი ამ-
ხარტაუნება: მე ვიყავი შვილი ტკბილის თუთის ხისა, ისე
ტკბილსა, რომ მთელ ჩემ ტანშიაც ვგრძნობდი სიტკბოს.
ჩემი სამშობლო იყო შვენეიწი ბაღი, ათას ნაირი ხესი-
ლებით, ბუჩქებით და ვარდებით შემკობილი; მარტო ის
ყოფოდა სასიამოვნოდ გულს, ვარდის ბუჩქებში რომ
ათას ნაირად დაიწყებდენ ბუღბუღები თავის შვენეიწს გა-
ლობას. ვცხოვრებდი ტკბილად ჩემის დაძმებით და დარ-

წმუნებულიც ვიყავ, რომ ეს სიამოვნებით სიცოცხლე არას დროს არ მომაკლდებოდა. ერთდ ერთი სანატრელი მქონდა მარტო. ჩვენს ჩრდილს ქვეშ სშირად მოდიოდა ჰატარა ემა-წვილი წამოწვებოდა და დაიწვებდა წიგნის კითხვას. იმ წიგნისაკენ მქონდა თვალი. რამდენი შვენიერი ნახატები იყო შიგა, ასე განსინჯეთ ხეებიც კი იყო შიგ გამოხატუ-ლი და, რომ ვხედავდი იმ ნახატებს ვნატრობდი: «ხეტა მე ვიყო ის წიგნი და ის ნახატები ჩემს გვერდზედ იყოს გამოხატული; მაშინ უფრო ლამაზი და თვალსაჩინო ვიქ-ნები-მეთქი, მაგრამ, როდესაც მომაგონდებოდა, რომ იმ წიგნში ბევრი ფურცლები იყო და მე მარტო ერთი ფურ-ცელი ვიყავი, ისე გაფხუდდებოდი, რომ, ღმერთს გეფიცვებით, ქარისაც კი არ მეშინოდა: ბევრჯელ დაგვექროლა, მაგრამ ხან აქეთკენ გავექანდებოდი და ხან იქითკენ და ვაუვანინებდი გულს ქარსა. ჩემს ახლო მეოფს ატამს და სხვა ხილების ხომ სულ დააერევიანა ევაფილები, დავცინოდი და ვარცხვენდი იმათ, ორმა ქარმა ისე გაჭყვანტ-გამოჭყვანტა სწულეები აქეთ-იქით. სწულეები ბაღასები ხომ სულ მასწარად ავიგდე, ქა-რის შიშით ისე გაჭყროდენ დედა-მიწას. «ბარემ მიწაში ჩამვერით, სირცხვილით როგორღა უნდა იცოცხლოთ-მე-თქი», ვეუბნებოდი იმათა. დედა ჩემი კი ძალიან მიშლიდა, სხვებს ნუ დასცინი, თორემ ეგ დაცინვა ძვირად დაგიჯდუ-ბა, ერთხელ შენც დაგცინებენო, მაგრამ მე ჩემსას მანც არ ვიშლიდი და ქარის ქროლის დროს გამქონდა შრიალ-სიცილი. არ დავიჯერე დედა ჩემის დარიგება და ჭკუის სწავლება და ძაღვ ისეთი უბედურება დამქმნოთა, რომ ახ-ლაც რომ მაგონდება, ჟრუანტელი მივლის ტანში. აი, რო-გორ მოხდა ეს აძბავი:

ერთს შვენიერს თიბათვის დღეს მოვიდა ბადის ჰატ-
 რონი, დიდი შალი მოიტანა, გაშალა ძირს, ჩვენ ჩრდილ
 ქვეშ და დაგვიწყო კრეფა. ბევრი ვეძაღუ, ვარდიე თავი,
 მაგრამ ჩემადინაჯ ამოვიდა, მომწვევითა, ეველანი ერთად
 გაგვასვია იმ შალში, წამოგვიკიდა ზურგზედ და წაგვიღო.
 ჯერ ტკივილისაგან მიკვდებოდა გული, მერე დედი ჩემის
 მოძორებით და შალში გასხვეულებს ხომ სული გვიკუბ-
 დებოდა; მაგრამ ეველასე უფრო სირცხვილი მტანჯავდა.
 როდესაც წითელმა ალუბალმა დაძიძახა: «აბა, ემაწვილო
 რომ დამცინოდი, ჰხედავ რა მოგივიდა? მე მაშინ ტანისა-
 მოსი გამაყრევიანა ქარმა, მაგრამ ასლა, აი, რა ჯანსედა
 ვარ და წითლად ვღვივი! შენ კი მთლად მოგწვევითეს და
 მიგათრევენ, ისიც სადა, იცი? შე საცოდავო, ჭიების საჭ-
 ძელად, ჭიების საჭძელად, აა! ხა! ხა! ხა!» გადისარხარა
 თანაც იმ სამაგელმა. ეველა კარგი, მაგრამ ეს უკანასკ-
 ნელი სიტყვები რომ გავიგონე ასლა კი მომწედა წელი:
 ვაი თუ მართლა ჭიების გასაგლეჯათ უნდა გავხდე?! ნეტა
 შემქმლოს ძანცა როგორმე განარჯა, მაგრამ როგორ? ისე
 მაგრამ იყო შეკრული შალი, რომ ვერაფერმა ხერხმა ვედარ
 მიშველა. ბოლოს მიგვიტანეს ერთ ოთახში, წვრილი წნე-
 ლით დაწნული სახლები ეწყო აქა-იქა და იმათზე მოგუ-
 ფანტეს. ასლა კი მიშველა ღმერთმა და გავიძარები-მეთქი,
 მაგრამ თქვენს მტერს რაც მე იქ დავინახე! ნეტა ისევ
 ალუბლის სიტყვები ამხდენოდა და ჭიებს შევეჭმე. ერთი
 რაღაც საშინელი და სასიზღარო ძატლები იყვენ მთელს
 ხასალზედ მოფენილები, თავებს აიღებდენ და ხან აქეთ გა-
 ინედავდენ და ხან იქით და მერე ისევ ძირს დაუშვებდენ,
 თურმე საჭძელს ეძებდენ და რომ ვერ იპოვნიდენ ისევ ჩა-

ქინდრავდენ თავეს მიწსა. ერთმა იმათგანმა დამინახა. დმერთო! რამდენი ფესები ჰქონდა! ჩამებლაუჭა და დამიწყო გვერდებიდან ჭამა. მჭამდა, მაგრამ ისე კი არა რომ დაველეჩე, არა! სულ წვრილ ძაფებათ მაცქია და ისე გადამელაპა. რამდენიც დღე გადიოდა, იმდენ ახალ-ახალ ძაფებს ჩემი მოძმეებისას ჰელაპავდა და რაკი კვამში ველარ ვეტოდით, გაიბერა და გამსხვილდა. ერთს დღეს შევატყე რომ სადღაც მძლავ მიყვავდი ვთქვი: ეს რაღა უხედურება მომელის არ მეყო რაც გაჭირება გამოვიარე-მეთქი?! ბოლოს, მგონი ველარ მოგვინელა და დაიწყო ძაფების მუცლიდან ამოღება. დავინახე, რომ სახალსე ჩვენ მაგივრად ახლა მუსის ტოტები დაელაგებინათ და აი ამ ტოტებსე დაიწყო ჩენი გაბმა ისე, რომ თავის გარშემო გვანვევდა; ბოლოს ისე გაგვავრთა, რომ შენიერი ჰარკი გამოიუვანა და ოვითონაც შიგ მოემწევიდა. როდესაც დანარჩენებმაც ასეთივე ჰარკები გააკეთეს, ჩვენ ყველანი სათითაოდ მოგვაშორეს მუსის ტოტებს და ჩაკვარეს ადუღებულს წვალში გაგვეფუქეს ამოგვირიეს რაღაც კოვსით და დაგვიწეეს ამოხვევა. იმდენი გვანვიეს და გვატრიალეს, რომ სულ თავბრუ დამესვა.

რაკი ამ წვალსაც გადავრჩი, მეგონა ეს არის მოვრჩი ყველა წვალეებისა და ახლა კი მოვისვენებ-მეთქი, მაგრამ ამჰარტავანს და სხვას დამცინავს კიდევ ბევრი წვალეება თურმე მომელოდა. წავკვიდეს იქიდან ერთ დიდ სახლში თურმე ქარსანა ყოფილიყო, სადაც სხვა-და-სხვა ძაფებისაგან სხვა-და-სხვა ფარჩეულობასა ჰქსოვდენ. საშინელი გრიალი გაჰქონდათ საქსოვ მამინებსა და, აი, მეც ერთ ამათგანში ჩავარდი. ხან აქეთ გაგვწევიდა, ხან იქით გვხლართავდა ერთ-

მანეთში ისე. რომ თავის დასწრაფებამ იქიდან საფიქრებელი აღარ
იყო. ჩვენგანთ მოქსოვეს შვენიერი ვეებერთელა აბრეშუმის
ნაჭერი დაგვეცეს და წავვიღეს ახლა სხვა სახელში, სადაც
ბევრი ჩვენისთანა ეწეო თუბრე განსაყიდათ. გავიდა რამ-
დენიმე ხანი, ვიყავ ასე ერთს ალაგას და გაჭირვება აღა-
რ მძიმდობდა-რა. ერთს თანხაში ჩემთან უბრალო ჩითიც
იყო დაკეცილი. დამავიწედა ჩემი ძველი ტანჯვები და რად-
განაც მე აბრეშუმისა ვიყავ კიდევ დავიწეე ამხარტავნობა,
ჩითთან ერთად არ შეკადრება ყოფნა, უბრალო ძაფისაგან
არის-მეთქი მოქსოვილი, არ ვიცი ჩემი ხმა გავიგონა ჩემმა
ხატრონმა, თუ რა მიხედა იყო, მაგრამ რომ დაგვიანხა მე
და ჩითი ერთად, საშინლად გაუჯავრდა თავის ბიჭსა.
ჩითი მაშინათვე გადმოაღებინა და სწორედ ჩემ თანხას ქვეშ
შეანახვინა. ახლა კი დაუწეე ჩითს დაწინავე ისე, რომ სი-
რცხვილით აღარ იცოდა რა ექმნა, მაგრამ როგორც წი-
ნათ, არც ახლა დამიჯდა იათად ჩემი ამხარტავნება. მოვი-
და ერთი ქალი, რადაც ლაპარაკი და ვაჭრობა დაუწეო ჩემს
ხატრონს. გამხობეს და წამიღო თავის სახელში, მიტანის
უბალ მაკრატლით თითქმის სულ ლუკმა-ლუკმა დამჭრეს.
მერე დამიწეეს ნემსებით ჩხვლეტა და ძაფებით ჩემი ნაჭრე-
ბის ერთმანეთსედ მიკერება. იმდენი მხსვლიტეს, რომ სი-
სხლი მქონოდა კიდევ ტანში იქაურობას შევღებავდი. ერ-
თი სიტყვით შეძვერეს ხატარა ემაწვილის ჩასაცემელ ხა-
ლათად, მაგრამ ის ემაწვილი საშინელი ცელქი გამოდგა;
ხან მიწასედ გორბობდა და მტვერში მხვრიდა, ხან ხეზე
აწოცდებოდა და ტოტებსედ რჩებოდა ჩემი ნაფლეთები, ისე
რომ ბოლოს და ბოლოს სრულეთით დამკლიჯა, განადგენ
და ნაკავს გამაყოფეს. სამაგელი სუნი იყო გარშემო, დავ-

წიგნის ამბავი

ფიქრდი და მოძივიდა მწარე ტირილი, მომაგონდა ჩემი ძმობელი. ვტიროდი და თან ვეხვეწებოდი ღმერთს, რომ ამ ალბას როგორმე მოეშორებოდი. ამ ტირილსა და ვუდრების დროს ერთი ვიღაც დაბრანძული კაცი მოვიდა და დაუწყო ნაგავს ქექა. რაც რამ ნაჭრებს იპოვნიდა, ტომარაში აწყობდა. მეც, რასაკვირველია, იმ ტომარაში მოვეყვი, წამოგვიკიდა სურგზედ და წაკვილო სადღაც. უცებ გრიალი შემოგვესმა, ვთქვი, ეს სწორედ ის ქარხანა უნდა იყოს, მე რომ ვიყავი-მეთქი. მართლაც ქარხანაში მიგვიტანა, და გვცალა; მხოლოდ ეს სულ სხვა ნაირი ქარხანა იყო, აქაც ბევრი ვაივაგლახი გამოვიარე, ბევრი გადამაღულ-გადმომაღულეს, ბევრი უბედურება მომაყენეს და ბოლოს თეთრ ქაღალდით მაცქიეს, აქედანაც ერთ მესტამბესთან გამგზავნეს. მესტამბემ რაღაც მაშინაში ჩამდო გადაატრიალა ჩარხი და საშინლად მოძიჭირა ფერდებში რაღამაც: «ვაიძე დედავ! დავიძახე და კიდევ გამოძიღეს მეორე მხარესა, მაგრამ რა ვნახე ჩემ ტანზედ?! ისეთს რას იტყოდით, რომ ზედ არ ეწერა? რა ჭკვიანი გავმხდარვიყავ! ყოველისფერი ვიცოდი, რაცკი აქამდის არ გამეგონა და არც მენახა. ერთი სიტყვით გადავიქეცი წიგნათ; ჩემი ამბავიც კი შიგ ეწერა დაწვრილებით და ჩემი სანატრელი ნახატებითაც ამიჭრელდა ფურცლები.

ლუარსაბ ციციშვილი.

მ ო ს წ ა ვ ლ ე ს

(ვ. ნ. პ. ჩხეიძეს)

მსწავლე, ქალოვ, ნორჩისა ხნისა.
 მსწავლე, გრძნობას მიეცი ძალი.
 რომ შენც ბრწყინვალე დასისა გუნდში
 იხსენებოდე, ამას გთხოვს ვალი.

განაგრძე სწავლა, მიეცი გული
 ყველა ნიეთ-შორის უმჯობესია.
 რომ ამ ქვეყნისთვის შენ სასარგებლოს
 დასთესავ, მომკი, რაც უტკბესია.

ამიერიდგან ვიდრე იცოცხლებ
 შენ მოიხვეჭავ მდიდარს სახელსა;
 დღეს დაბნელებულს და უსინათლოს,
 რომ გაუნათებ წმინდა სანთელსა.

არ დაგაეიწყდეს პირველ მშობელი,
 რომელმაც ტკბილი ძუძუთი გზარდა,
 და თავის ვალი, როგორც რომ დედა
 შენისა აღზრდით გადაგიხადა.

გასწავლა ყველა რაც ქვეყნისათვის,
 რაც ცხოვრებისთვის უფრო ტკბილია,
 გასწავლა ისიც, რომ დღეს დაცემულს
 შენსა მამულსა რაცა სჭირია

ისწავლე მტკიცედ, ქართველის შვილო
 და აღუდგინე დაცემულს ძალა,
 რომელსაც კიდევ ცოტად-ლა ღვიძავს
 და ჯერ სრულებით კი არ მომკვდარა.

დიმიტრი მაქავარიანი.

გ ა რ ა ლ ო ქ ი

გ ა რ ა ლ ო ქ ი

(ზღაპარი, წარმოდგენილი ნ. ყ—ლის მიერ)

ყო და არა იყო რა, ღეთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი მონადირე, რომელიც ყოველ დღეს დაიარებოდა სანადიროთ და ამითი ცხოვრებდა ერთხელ ამ მონადირემ აიღო თოფი, გამოვიდა სანადიროდ; ბევრი იარა, მაგრამ არა შეხვდა-რა.

დაღალულ-დაქანცული წამოწვა ხის ძირას მოსასვენებლად, უცებ საითგანღაც გაჩნდა თეთრი, როგორც თოვლი, ირემი; მონადირემ დაუმიზნა თოფი, ესროლა და მოჰკლა; გაატყუა თუ არა ირემი, დასჭრა ნაწილ-ნაწილად მკერდი, ააგო შამფურზედ და დაუწყო წვა.

ამ დროს უცებ ირემი გაცოცხლდა. მონადირეს გაუკვირდა ეს და წამოიძახა: დიდება შენდა ღმერთო, ეს რა საკვირველებასა ვხედავო. ირემმა ამოიღგა ენა და უპასუხა: ეს რა საკვირველებაა, საკვირველება ნახა გარალოჟმაო, თქვა ესა და გაჰქრა.

შეწუხდა ძლიერ მონადირე, უნდოდა გაეგო ამაზე მეტი რა საკვირველება ნახა ვიღაც გარალოჟმაო. რის გამო გაუდგა გზას და დაუწყო ძებნა გარალოჟსა. ბევრი იარა თუ ცოტა, მიაღგა ერთს ქონს, ქონში ცხოვრებდა ერთი მოხუცებული დედა-კაცი. მონადირემ თხოვა: დედი, დედაშვილობასა, ამაღამ შემინახე. — მოდი, შეილო, სტუმარი ღეთისაა, უპასუხა ბებერმა. დილა რომ გათენდა მონადირემ ჰკითხა: თუ იცი, სადა ცხოვრებს გარალოჟიო?

— არა, შვილო, ის არავის უნახავს და არც იციან, სადა ცხოვრებსო, უპასუხა ბებერმა და ერთს მათს ფერდობზედ, შორს უჩვენა ცხერის ფარა და უთხრა: აი, ის ცხვარი გარალოჟისაა, თუ მწყემსები გიჩვენებენ იმის ბინას, თორემ სხვა არავინ.

მონადირე გამოეთხოვა ბებერს. იარა, იარა და მივიდა მეცხვარეებთან.

— გამარჯვება თქვენი!

— გაგიმარჯოს.

— მონადირე გარალოყი სადა ცხოვრობს?

— ჩვენ დიდი ხანია იმის ცხვარში ვმსახურებთ, მაგრამ არც გვინახავს და არც ვიცით, სადა ცხოვრობს გარალოყი, უპასუხეს მეცხვარეებმა, უჩვენეს ცის კიდებზედ ბერწი ცხვრის ფარა და უთხრეს: თუ გიჩვენებენ მებერწეები, თორემ სხვა არაფერია. იარა, იარა მონადირემ და მივიდა მებერწეებთან; ამათაც იგივე უპასუხეს და უჩვენეს მებატკნეები; მებატკნეებმა—მელორეები და მელორეებმა—მეჯოგე. მეჯოგემ აიყენა მონადირე ერთს მაღალს ხეზედ, შორს უჩვენა პატარა, ბუზის ოდენა, თეთრი და უთხრა:

— აი, ის თეთრად რომ მოჩანს გარალოყის სახლია. მისცა ჯოგიდან საუკეთესო ცხენი და გაისტუმრა. ბერი იარა თუ ცოტა, ბოლოს მონადირე მიუახლოვდა სახლს; ერთ დღის საეაღზედ მეტი სიარულისაგან ცხენიც მოუკვდა. მივიდა სახლთან, ვერაინა ნახა, დაღალული წამოწვა სახლის ჩრდილში და დაეძინა.

გარალოყს ჰყავდა ცხრა ცოლშვილიანი შვილები და ერთი გასათხოვარი ქალი, ქალმა გადმოიხედა ფანჯრიდან, დაინახა მონადირე და უთხრა მამას, რომ ვიღაც უცხო კაცსა სძინავსო სახლის ჩრდილში. გარალოყმა არ დაიჯერა. ესევე უთხრეს რვა უმცროს რძლებმაც, მაგრამ არც ამათ გაუგონა; ბოლოს გადმოიხედა უფროსმა რძალმა. ამანაც განიმეორა იმათი სიტყვები. გარალოყს ვულმა არ მოუთმინა, გადმოიხედა ფანჯრიდან, მართლაც და ნახა ვიღაც უცხო და შეჰყვირა:

— ჰეი! ვინა ხარ, რომ გაჰბედე და მოხვედი ჩემს სახლთან? ჯერ იმისთანა კაცი ქვეყანაზედ არ შობილა.

მონადირემ დაწერილებით უამბო თავის თავგადასავალი და ჰკითხა, რა უნახავს იმას თავისზე მეტი საკვირველება.

— რაც მე ვნახე, იმას შენ თავის დღეში ვერა ნახავო, უპასუხა გარალოყმა და უამბო შემდეგი:

„მე მყავდა ცხრა ვაჟკაცი შვილი. ერთხელ ცხენებით ვნადირობდით ნადირობის დროს აგვერია გზა, უცებ მივედით ერთს მეცხვარე დევთან, რომელსაც ეთხოვეთ, რომ ეჩვენებინა გზა. დევმა გვითხრა: აი, ჩემი ქოხი და გვიჩვენა ტრიალს მინდორზედ, მიდით, გააღეთ კარი, მოაგროვეთ შეშა, გამეაცხეთ პური; მეც მოვალ, ვივანშმოთ ერთად და დილას გზასაც გაჩვენებო. მივედით კლდესთან; გარშემო ხის ხსენებაც არ იყო გარდა ერთის მაღალის წიფელასი, რომ შეშა შეგვექუჩა, კარებზედაც ერთი დიდი უზარმაზარი ქვა იყო

მიყუდებული, რის გამო ჩვენ ვერც კარი გავადეთ და ვერც შემა შევაქუჩეთ. საღამოს მოვიდა მეცხვარე დევიც; ცალი ხელით გადააგორა კარზედ მიყუდებული ქვა; ესროლა კომბალი წიფელას, მოსტეხა რამდენიმე ტოტი და გამოაცხო პური. ვახშმად დაჰკლა ყოჩი, ააგო მთლად შამფურზედ და ისე შეწვა. შენდევ ჩვენ დაგვსხა კერის ერთს პირას და თვითონ მეორეს; გასჭრა შემწვარი ყოჩი შუაზედ; ნახევარი თვითონ აიღო და ნახევარიც ჩვენ მოგვცა. სანამ ჩვენ თვითო ლუკმას შეესტამდით დევმა თავისი კერძი შეჭამა, ძვლები მესროლა გულში და მომძახა: „ახლა შენი რიგია, გარალოჟ“. ჩვენი კერძიც შეჭამა, ისევე ძვლები მესროლა გულში და კიდევ განიმეორა; „ახლა შენი რიგია, გარალოჟ.“ მე ვუპასუხე: აბა რა დავკალ მე ცხვარი არა მყავს; დევმა ჩაიცინა, მიაშვირა თითი ცხენზედ და სთქვა: რა კარგი საკლავია და! სანამ მე ვუპასუხებდი, წააქცია ერთი ცხენი, ცოცხლად ააგო შამფურზედ, შეწვა და მთლად შესჭამა. შემდევ დაჰკლა ცხვარი. როგორც პირველად ვაჰყო შუაზედ, ჩვენც მოგვცა, შეჭამა თავისი და ჩვენი კერძიც, ძვლები მესროლა გულში და მომძახა: „კიდევ შენი რიგია, გარალოჟ“. ასე, ამ რიგად შეჭამა ჩვენი ათი ცხენი და თავისი ათი ყოჩი. მე მეგონა ამითი გათავდებოდა, მაგრამ დევი არ დასჯერდა, დაჰკლა კიდევ თავისი ცხვარი, შეჭამა, ძვლები მესროლა და კიდევ განიმეორა: „ახლა კიდევ შენი რიგია, გარალოჟ“. მე ვუპასუხე, აბა ცხენები იყო შეჭამე, სხვა რა გეყავს. დევმა კიდევ ჩაიცინა; თითი მიიშვირა უმცროს შეილზედ და სთქვა: აი, რა კარგი საკლავია-და. ისიც ააგო შამფურზედ ცოცხლად, შეწვა და შეჭამა. ასე ამ რიგად ბოლოს, შეილები რომ შემიჭამა, რიგი მხვდა მეც. ამიყვანა, აიღო შამფური, უნდოდა ავეგე, მაგრამ იქვე მივიძინა, რადგანაც კაცის სისხლს დაეთრო დევი. ადექი, მინდოდა გავქცეულიყავ, კარს ქვა ვერ მოვაშორე, გამოიღვიძებდა და უთუოდ შემეჭამდა; გავახურე შამფური და დაეუწვი თვალები.

დევს ცხვარში ჰყვანდა ერთი ვაცი (დიდი თხა). დავკალ აგი, ლეში გადავაგდე, ტყავი ჩავეციე და გავერიე ცხვარში. დილას დევს რომ გამოვლვიდა, გაჯავრებული ჩამოჯდა კარებში, რომ მე გარედ აო გავსულიყავ და დაიწყო ცხვრების თითო-თითოთი გარედ გამოშვება. პირველად დაუძახა ვაცს: „აბა, ჩემო ვაცო, კარგო ვაცო, პატრონი დაგიბრმავებს, შენ იცი, როგორ მოუვლი ცხვარსაო.“ მეც ვაცის ტყავში, ნელის ნაბიჯით მიუახლოვდი რიგათ კარებს; დევმა გადმისეა ზურგზედ ხელი და გამომიშვა გარედ; ამ

როგათ გამოუშვა ცხვრებიც. მერე ქვა ისევ გაასწორა კარებზედ, აილო კომბალი და დამიწყო ძებნა სახლში, მაგრამ მე გარეთ ვიყავი, რას მიპოვიდა. აი, რა ენახე ჩემო ძმაო.

შეიტყო თუ არა ეს ამბავი, მონადირემ მოინდომა თავის თვალთ ნახვა დღეისა. გარალოჟმა ბევრი უშალა, დაჰპირდა კიდევ თავისი ქალი მიეცა, მაგრამ მონადირემ არ დაიშალა; გამოეთხოვა გარალოჟს და გაუდგა გზასა. იარა, იარა, ბოლოს მიაგნო დღეის კვალს. მოსძებნა თვითონ დღეიც და სთხოვა იმ ღამეს ბინა მიეცა თავის სახლში. დევმა ამასაც უჩვენა თავისი სახლი, დაავალა შემა შეექუჩებინა და გამოეცხო პურიც. მივიდა მონადირე სახლთან, ცალი ხელით გადისროლა კარებზედ მიყუდებული ქვა, მოჰგლიჯა ძირიანად წიფელა, დაამტვრია. ერთი დიდი კასრი ფქვილი ერთ ხმიადად (პურად) გამოაცხო და დაუწყო ლოდინი დღეს. დღეიც ჩქარა გამოჩნდა; თვალეები დაწვისაგან მორჩინოდა. დაინახა დევმა, რომ წიფელა აღარ იყო, ძალიან ეწყინა. ძლივს-ძლიობით მოსძებნა ქვა კარების გასამაგრებლად. ცხვარი შერეკა სახლში და იჯახშმეს. ვანშმის დროს, სანამ დევი ერთს ლუკმას ჩაიდებდა პირში, მონადირემ დევს ნახევარი ფარა შეუჭამა. ეწყინა ძლიერ დევს, ველარ მოითმინა, გამოითხოვა მონადირე საჭიდაოდ. დიდხანს გასტანა ჭიდაობამ, ბოლოს მონადირემ დასცა დევი და უნდოდა მოეკლა. დევმა უთხრა: როგორც გატყობ გინდა მომკლა. რომ მომკლა, თავი გამიპე, შიგ ნახავ ერთს ყუთს; გაიტა ის ყუთი ტრიალს მინდორზედ და გააღე, რაც კაცი და ცხენები შეეჭამე იმ ყუთიდან ამოვლენო. მონადირემ მოჰკლა, გაუპო თავი, ამოიღო ყუთი, გაიტანა მინდორზედ და გააღო; მართლაც გამოვიდა უთვალავი ხალხი და ცხენები. როდესაც ყველანი გამოვიდენ, მონადირემ დაიძახა: ვაცალკვედით გარალოჟის შეილეგო თავის ცხენებით, და ასეც მოხდა. გაიდენა მონადირემ გარალოჟის შეილეგები და მივიდენ გარალოჟის სახლთან. სახლს რომ მიუახლოვდენ ფანჯრიდან გადმოიხედა გარალოჟის ქალმა, დაინახა მონადირე და თავისი ძმები, მიიბრინა და მამას ახარა. გარალოჟმა არც ახლა დაიჯერა. იგივე განიმეორეს რვა უმცროსმა რძლებმაც, არც იმათი სიტყვა გაიგონა. ბოლოს უფროსმა რძალმაც რომ იგივე სთქვა, გარალოჟი, პირველად თავის თავგადასავალს შემდეგ, გამოვიდა გარედ და მიგება მონადირეს და შეილებს. მას შემდეგ გარალოჟმა მისცა ცოლად თავისი ქალი მონადირეს და ცხოვრებდენ ერთად, ქორწილს შემდეგ ქალი გაუტყდა და უთხრა მონადირეს (ქმარს), რომ თეთრი ირემი მე ვიყავი; ვიცოდი შენს გარდა ვერაინ დაიხსნიდა ჩემს ძმებს და აი, ამისთვის გეჩვენე შენ. დასამტკიცებლად ამისა უჩვენა მკერდი, რომელებდაც აკლდა ერთი ძუძუ; რომელიც მონადირეს შამფურზედ რომ აეგო დასწვოდა.

რძიანას მცენარეები

 ინ არ იცნობთ ჩვენს მინდვრის რძიანა ბალახს (*Euphorbia*), მოსწყვეტთ თუ არა, მაშინაჲვე რძესაებ თეთრი წვენი გადმოჲფა. თქვენ გოგო-ბიჭებს ვინ იცის რამდენჯერ უხმარიათ რძიანას წვენი მეჭეჭების მოსასპობად. მაგრამ განა მარტო რძიანა ბალახს აქვს ამ გვარი წვენი? აბა მოსწყვიტეთ ჩვენი ბოსტნის სალათა, როცა იგი ყვავილშია, ახლა გაისეირეთ თქვენი ბოსტნისკენ და როცა თქვენმა წითლად აყვავებულმა ხაშხაშმა ახლად თავები გაიკეთოს, ეს მწვანე თავები დანის წვერით სუბუქად დაუსერეთ. სალათაც და ხაშხაშის თავებიც თეთრ რძესაებ წვენს მოგცემენ. ბევრ მცენარესაც ეს რძიანა წვენი, წითელი, ლურჯი და ყვითელი ფერისა აქვთ. აბა ქრისტესისხლა ბალახი (*Chelidonium magus*) მოსწყვიტეთ, მაშინათვე მოყვითანო ნარინჯის ფერი წვენი გადმოჲფა.

წარმოიდგინეთ, რომ მრავალი და ძლიერ მრავალი მცენარეები შეიცავენ თავის სხეულში რძიან წვენს. ამ რძიანა მცენარეებში ზოგი ბალახია, ზოგი ბუჩქათ იზრდება და ზოგი კი ძლიერ დიდრონ ხეებად.

ამ რძიანა მცენარეებში ბევრნი ძლიერ სასარგებლო არიან კაცისათვის. მაგალითად ცხელ ქვეყნებში იმისთანა რძიანა ხეები იზრდებიან, რომ მათი გემრიელი რძით მთელი ოჯახობა იკვებება და ძნელათაც გამოარჩევთ ამ ხეების რძეს ჩვენი ძროხების რძიდან. ამერიკაში ერთ ნაირი ხე იზრდება, რომელსაც სახელად ეწოდება გიაგია, ეს ხე იქამდე მდიდარია რძით, რომ საკმაოა ოდნავ კანი გაუჭრათ, მაშინათვე რძეს ნაკადულებად გადმოასხამს, გასაკვირველიც არის ამ გია-გიას რძის თვისება: რომ დასდგამთ ისეთსავე ტუბილს და ნოყიერს ნალებს მოიგდებს ხოლმე ზევიდან, როგორც ნამდვილი რძე ძროხისა. ერთი სიტყვით ამ ხის რძით ადგილობრივ მცხოვრებნი ისე იკვებებიან, როგორც ჩვენი ხალხი ძროხის რძით. ცეილონის კუნძულზედაც ერთი რძიანა ხე იზრდება, რომლის რძეც უფრო გემრიელი და ნოყიერია და ცეილონელები ისე ხმარობენ ამ რძეს, როგორც ჩვენ ძროხის რძეს ეხმარობთ. ამიტომაც ყველა ამ გვარ ხეებს ადგილობრივ ეწოდებათ **ძროხა-ხე**.

ამამთანავე ჩვენ რომ რეზინს და რეზინის ნივთებს ეხმარობთ, ესეც რძიანა ხის წვენიდან მზადდება. რეზინის ხე (*Siphonia elastica*)

უფრო სამხრეთ ამერიკაში იცის, სიმაღლით რვა საყენზე მეტი იზრდება, ქერქი გარედან მონაცრო დარიჩინის ფერი აქვს და თვითონ ხე ძლიერ მშვენიერი სანახაიეც არის. რეზინის ხეების კანს ღრმად დასერავენ ხოლმე და რძესაებ თეთრ და სქელ წვესს ჭურჭლებში ავროებენ, შემდეგ რასაც ზევიდან მოიტვიტეიებს ამას ახმობენ და გზაწაან ქარხანებში რეზინის ნიეთების მოსამზადებლად. ზოგიერთა ამისთანა ხე წელიწადში ერთ ფუთამდე რეზინს იძლევა. რამდენათ სასარგებლო არიან ეს რეზინის ხეები კაცისთვის, მარტო იქიდან სჩანს, რომ წელიწადში ერთი მილიონი ფუთი ნედლი რეზინა იხარჯება სხვა-და-სხვა ნიეთების მოსამზადებლად.

მაგრამ იმ დალოცვილ ღმერთს კარგთან ავიც გაუჩენია! ზოგიერთა რძიანა მცენარეს ისეთი შხამიანი წვენი აქვს, რომ ღმერთმა თქვენი მტერიც აშოროს. თუმცა ეს ასეა, მაგრამ კაცის ჭკუა-გონება სულ იმას ცდილობს, რომ შხამიც კი თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს. აბა სწავლა-მეცნიერება კაცს სადამდე არ მიიყვანს! მეცნიერი კაცები როდი შეუშინდენ ამ შხამიან მცენარეებს. ამათ მცენარეების შხამიანი რძე გამოიკვლიეს და ორიოდ ისეთი სასარგებლო რძე აღმოჩნდა, რომ ბევრ ნაირ ავადმყოფობაში უებარ წამლად ხმარობენ. მაგალითად ზემოთ ესთქეთ, ხაშხაშის თავები რომ დასეროთ რძე გამოუვათ. ქო, აი სწორედ ამ რძეს ზედ შეგხმარს, ჩამოფხეკენ ხოლმე და ამას ეწოდება აფიონი ანუ ბანგი და რაც უნდა ჯანაოზი ექამი იყოს, უამ წამლოდ ფეხსაც ვერ გადასდგამს.— ჩვენ რომ ბოსტნებში ხაშხაშს თიოო-ოროლა მუჭას ვთესავთ, განა სხვა ქვეყნებშიაც ასეა. საკმაოა მოვიხსენიოთ, რომ მთელი ქვეყნის ბაზრებში წელიწადში 200—300 მილიონ მანეთის აფიონი იყიდება და აქედან ადვილათ შევიძლიათ წარმოიღვინოთ რა დიდ ძალი ხაშხაშში უნდა ითესებოდეს ყოველ წლივ, რომ ამდენი აფიონი მოავროვონ.

ახლა რაც შეეხება შხამიან რძიანა მცენარეებს, ესენი განსაკუთრებით ცხელ ქვეყნებში იზრდებიან დიდრონ ხეებად და ისეთი ლამაზი შეხედულობისაც არიან, რომ ძალაუბნებურად კაცის თვალს იზიდავენ.

რასაკვირველია ბევრჯელ მოსულხართ აღტაცებაში, როცა წაგიკითხავთ გამოჩენილ მოგზაურების აღწერა შესახებ ცხელი ქვეყნების ბუნების სიმშვენიერისა და სიმდიდრისა. აგერ დახედეთ ნახატს, იქაური ბუნება ძართლა რომ ნამდვილ სამოთხესა ჰგავს, ჩენი საქართველოს ბუნება ხომ განთქმულია თავის მრავალ ფეროვნებით,

ბ მ ი ა ნ ა მ ც ე ნ ა რ ე ე ბ ი

სიმშვენიერით და სიმდიდრით, მაგრამ როცა ინდოეთის და ამერიკის ბუნების სიმშვენიერეს კითხულობ, სადაც მდიდრულად და მრავალ ფეროვნად აწყვევებულ მცენარეულობას აღტაცებაში მოჰყავს კაცი და სადაც ფრინველები ისეთ მშვენიერ ფეროვან და მოელვარე ბუმბულით და ჭრელ ფრთა-კუდით არიან შემოსილ-შემკობილნი, რომ კაცი ყურებით ვერ გაძღება. ამას ყველას როცა კითხულობ, ფიქრობ სწორედ რომ ქვეყნიური სამოთხე იქ ყოფილაო, მაგრამ თქვენი მტერი და მაწყევარი ჩავარდეს იმისთანა სამოთხეში. წარმოიდგინეთ აბა რა ცხოვრებაა ამისთანა ცხოვრება: კაცს გულით რომ გინდოდეს მინდვრებისკენ გავლა ჭირახულის და ბალევენახის დათვლიერება, დარწმუნებით ვერ იტყვი ცოცხალი-ლა დაბრუნდები შინ, თუ სადმე ვეფხის ან ცოფიანი სპილოს მსხვერპლი გახდები. გაივლი სადმე მდინარის ნაპირას და არც იქ დაგეყრება ხერი, იქ კიდევ უარეს ხიფათს მოელოდები: გული გიცახცახებს წყლიდან კროკოდილმა (გველეშაპმა) თავი არ ამოჰყოს და თან არ ჩამითრიოსო. სიცხე-პაპანაქებაში გაფიცებული ეძებ სადმე ციციე წყაროს, რომ გული გაიგრილო და ჩრდილში მოისვენო, მაგრამ რითი იცი, რომ იქვე წყაროსთან ბუჩქებიდან და ბურთა ბალახებიდან მკლავი სისხო, რამდენიმე საჟენიანი გველი ბოჯ არ შემოგეხვევა და ზედ წყაროს პირზე არ მიგახრჩობს. რაც შეეხება ათას ნაირ გესლიან გველებს, ამათ არამც თუ მინდორში და თქვენ ბოსტან-ბაღებში შეხედებით, ხშირად ოთახშიაც გეწვევიან და ასე გასინჯეთ როცა გულ-არხენიანდ გინდათ ლოგინში ჩაწვეთ და დაიძინოთ, უცბათ გრძნობთ რომ რაღაცას ციეს დააწეკით, წამოხტებით, გადაშლით ლოგინს და ვეებერთელა გველი კი დაგიხედებათ გამოხეული! ხოლო რაც შეეხება კაცის შემაწუხებელ ათას ნაირ მწერებს, ამათ ნულა იტყვი, რა ჯურა კოლო-ბუზი და მორიელები გინდათ, რომ თქვენ არ გდევნიან. ამისთანა სიცოცხლესაც რა უთხრა! აბა ერთი მბძანეთ, რად მინდა იმისთანა ქვეყნიური სამოთხე, თუ კი იქ კაცს მოსვენებით არ ეცხოვრება.

მაგრამ რა, განა მარტო მტაცებელ მხეცებისა, გესლიან გველებისა და მორიელ კოლო-ბუზებისა უნდა გეშინოდესთ, წარმოიდგინეთ რომ მხამიანი მცენარეები უფრო უარეს დღეს დააყენებენ კაცს. თიმორის კუნძულზე თითო იმისთანა უზარმაზარი ჭინჭარი იცის, იმან თუ დაგსუსხა სიკვდილს ვერ გადურჩები და რა საშინლად იტანჯება დასუსხული კაცი ტკივილებისაგან მთელი კვირაო-

ბით და ზოგჯერ მთელი წლობითაც, ამის წარმოდგენაც ვერ შეგვიძლიან. ეს კიდევ რაა. თუ იქაური ჭინჭარი ასეთი საშინელებაა, მაშინ შხამიანი რძიანა ხეები რაღა უნდა იყვნენ? იაფას კუნძულის უდაბურ ტყეებში, სადაც კაცის ფეხი იშვიათად ხვდება, ერთნაირი რძიანა ხე იზრდება, რომელიც ისეთ საშინელ შხამიან რძეს შეიცავს თავის სხეულში, რომ ამ ხის შიშით იმ ტყის არე-მარეში შესვლას ბევრი ვერც კი ბედავს.

უწინდელ მოგზაურებს, ვისაც კი გაუბედნიათ იმ ტყეში შესვლა, ბევრ ნაირად უამბობთ ამ შხამიანი ხის თვისება. ზოგნი ამბობდნენ ერთმა წვეთმა რძემ ცხოველის სისხლში რომ შეატანოს, ან საშინელ ტანჯვით მოკვდება, ან მთელი ხორცი ჩამოცვივა და ტიტველა ძვლები-ღა რჩებაო. ზოგნიც აჯერებდნენ ხალხს, რომ საკმაოა კაცი შეეხოს ამ შხამიან ხეს, ან უსუნოს, რომ იქვე სული გააყრევინოსო. ამ ხის ორთქლით გავსებული მის გარემოში ჰაერიც კი სწამლავს ცხოველსაო. ჩენი დროის მოგზაურებმა თუმცა ეს ყველა ძვილად ნათქვამი საშინელება არ დაამტკიცეს, მაგრამ მაინც უარს არ ყოფენ, რომ ძველად ნათქვამში ბევრი წილი მართალი ურევია. მართლადაც რომ შეედგათ ფეხი იაფას კუნძულის უტყეველ ტყის შუა გულში, იქ დაგვიხდება 7 ან 8 საყენის სიმაღლე მშვენიერად ტან-აყრილი ხე, რომელსაც ტოტები მხოლოდ კინწე-როში აქვს ჯიდასავით შემკობილი. ამ ხის გარემოში ვერ შეხვდებით ვერც ერთ მცენარეს რომ სილამაზით და სიმაღლით ამ შხამიან ხეს შეედრებოდეს. ამ ხის ნაზი კანიდან უხვად მიქეფარებს მშვენიერი ფერის რძიანა წვენი და ვაი იმას ვინც კი ამ შხამიან რძიანა წვენს მიეკარება.

იმ ტყიდან, სადაც ეს შხამიანი ხეები იზრდებიან, ერთი ხევი ჩამოსდევს, რომელსაც ხეობა სიკვდილისა ეწოდება. მართლადაც და ვინც ამ ხეე ხეე შეჰყვება, საშინელი სურათი წარმოუდგება: საითაც მიიხედავთ სხვა და სხვა ცხოველების ჩონჩხი და მძორი ჭერებებით ყრია. აქ გდია ძაღოვანი ვეფხის მძორი, რომელიც როგორც ეტყობა მოწამლულ ცხოველების ხორცს დაჰხარბებია და თითონაც ზედ წაჰკვდომია, აქვე ყრიან დახოცილი ფრინველები, რომელნიც მოწამლულ ლეშით გამომძღარან და იქვე გაჟლეტილან. ხოლო რაც შეეხება საწყალ ბუზებს, ჭიანჭველებს და მრავალ სხვა მწერებს, იმათ ხომ ვინღა მოსთვლის, აუარებელი ყრია. ახლა იკითხავთ, ნეტა რამ გაჟლეტა ამოდენა ცხოველები და მწერებიო, ამას ადვილათ ავხსნით. შხამიან რძიანა ხეს ათას ნაირი კოლო-ბუზი და ჭიანჭველა ეხვევა; ამ მოწამლულ მწერებს ფრინველები სიამოვნებით კენკავენ და მო-

რძიანა მცენარეები

წამოღულ ფრინველებს მშიერი ტურა, მელა, მგელი გულიანად ჩაკ-
ნატუნებენ, ამათ ლეშით კიდე საშინელი აფთარი და ვეფხი გამო-
ძლება და ყველანი კი გაყლეთილნი იმ ტყის არემარეში, ლელე-ხე-
ობაში მოიქსაქსებიან,

ხო ასეთი საშინელია ეს შხამიანი რძიანა ხე, მაგრამ კაცი
მანც შეუბოვარია. როგორც ზევითაც ესთქვით კაცი სულ იმის
ცდაშია, შხამი და გესლიც კი თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს. აგერ
დააკვირდით სურათს, თვით საშინელი ვეფხი რა საშინელ კრუნჩხვა-

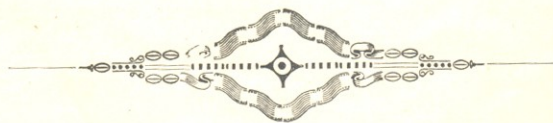
ში გაშეშებულა და იქვე ხესთან ველურ კაცს რაღაც ჯოხი უჭირავს ვეფხისკენ გაშვერილი. ახლა იკითხაეთ, შეულოცა იმ კაცმა თუ რა უყო, რომ ერთი ჯოხის გაშვერით ეს საშინელი მხეცი დაკრუნჩხა და იქვე ბურთივით დასცა. ესეც ადვილი ასახსნელია. ცხელი ქვეყნების ველურმა ხალხმა დიდი ხანია გამოცდილებით იცის ამ ხეების რძის შხამიანი თვისება. ხომ ისეთი საშინელი შხამია ეს რძიანა, რომ თუ ადამიანის კანს შეატანა, იქვე სულს გაანთხევენებს, მაგრამ კაცი მაინც შეუპოვარია. ადგილობრივი ველური ხალხი ისრის წვერებს მოსწამლავენ ხოლმე ამ შხამიან რძეში და ლულიანი ჯოხი რაღაც ნაირათ ისე აქვსთ გამართული, რომ ამ წვერ მოწამლულ ისარს შიგ ჩასდებენ ხოლმე და შეილდ-ისარივით ხმარობენ. რაკი მონადირე ამისთანა ისრებით შეიარაღდება, იმას არამც თუ ლომ-ვეფხისა, ეშმაკისაც აღარ ეშინიან, მიდის სანადიროთ ვეფხზედ, დაუმიზნებს თავის ისარს ამ საშინელს მხეცს და საკმაოა ცოტაც არის ვეფხს მოწამლულ ისრით კანი გაეჩხაპნოს, რომ ეს უშველებელი მხეცი, ერთსკი დაიკვნესებს და საშინელ კრუნჩხვით იქვე მკვდარი გაიშლართება. გამარჯვებული მონადირე არხეინად მივა ხოლმე და გააძრობს ვეფხს ჭრელ ძვირფას ქათიბს.

მეცნიერებმა ყველა საწამლავს წინააღმდეგი წამალიც უპოვეს, მაგრამ არ იქნა ჯერ აქნობამდე ვერა საშუალება ვერ აღმოაჩინეს, რომ ამ ხის შხამიან რძიანა წვენით მოწამლული კაცი საშინელ სიკვდილისაგან დაიხსნან. ამიტომაც ეს **საწამლაჯი ხე** (*Antiaris toxicaria*) რისხვია ღეთისა და საშინელება მთელ კუნძულის მცხოვრებთათვის.

მაშ ღმერთმა მშვიდობა მისცეთ. ნუ შევიშურებთ ცხელი ქვეყნების ხალხის ცხოვრებას—ნურც იმათი „ქვეყნიური სამოთხე“ გვინდა და ნურც ამდენი აუცილებელი საშინელება.

მაშ სჩანს, ჩვენს ყველაფრით შემკობილ საქართველოს მართლაც და არც ერთი კუთხე ქვეყნისა არ სჯობნებია.

ილიკო.

იოსების თავგადასავალი

(დასასრული *)

V

იოსების სიტყვა გამართლდა: შეიღწა წელიწადს ისეთი უხვი მოსავალი იყო, უკეთესი არ შეიძლებოდა. იოსებმა გამართა პურის ხაროები და აუარებელი პური მოაგროვა. მერმე შეიღწა წლის განმავლობაში თითქმის არაფერი არ მოსულა, ისეთი გვალვები და მოუსავლობა იყო. გაჩნდა საშინელი შიმშილობა არა თუ მარტო ეგვიპტეში, სხვა ქვეყნებშიაც. იოსებმა გააღო პურის ხაროები და დაუწყო პურს გაყიდვა.

ხალხმა რომ გაიგო, ეგვიპტეში პური იფიქრებოდა, იწყეს მოსვლა ყოველ მხრიდან. იოსებმა იცოდა, რომ აღრე თუ გვიან მისი ძმებიც მოვადლოდნ პურის საყიდლად, და ამიტომ უბრძანა მოურავეებს, ვინც-კი სხვა ქვეყნიდან მოვიდეს, ისე პური არ მიჰყიდოთ, მინამ ჩემთან არ მოიყვანოთო.

მართლაც, როცა ურიების ქვეყანაში შიმშილი გაჩნდა და პური არსად იშოვებოდა, იაკობმა დაუძახა თავის შვილებს და უთხრა: „წადით, შეიღებო ეგვიპტეში, წადით ფული და პური მოიტანეთო“. შინ მარტო ერთი უმცროსი ვაჟი გაუშვა, ბენიამინი: იოსების ძმები გაემგზავრნენ ეგვიპტეში.

იქ, როცა მიაღწიეს და პურის ყიდვა დააპირეს, ისინი იოსებს წარუდგინეს.

იოსები შეწინააღმდეგებდა, მრავალი ყმა და მოსამსახურე ყავდა და მეფესავე იყო გამოწყობილი. მისი ძმები, აბა, რას იფიქრებდნ, თუ ეს დიდი კაცი მათი ძმა იყო. მის სასახლეში რომ შევიდნ, თვალები აუჭრიალდათ და იოსებს მდაბლად თაყვანი სცეს.

იოსებმა კი იმ წამსვე იცნო თავისი ძმები, მაგრამ თავი შეიკავა და გამოცდა მოინდომა: უნდოდა გაეგო, კიდევ ისეთი ბოროტი იყვნ, თუ არა იგინი. ამიტომ თარჯიმნის პირით დაუწყო მათ გამოკითხვა.

„სადაურები ხართ თქვენ და ან რისთვის მოსულხართ აქაო“? იოსების ძმებმა უპასუხეს თარჯიმანს: „მოახსენე დიდ ბატონს, ჩვენ ქანაანის ქვეყნიდან ვახლავართქო; ჩვენში დიდი შიმშილობაა და პურის საყიდლად გიხელთითქო“.

*) იხილე „ჯეჯილის“ მე-4 №-რი, 1893 წლისა.

იოსები თითქოს, გაჯავრდა და წყრომით უთხრა მათ: „სტყუ-
ით! თქვენ, გეტყობათ, კაი კაცები არ უნდა იყვეთ. თქვენ პურის-
თვის კი არ მოსულხართ, გინდათ ჩვენი ქვეყანა გასინჯოთ, მერმე
წახედეთ თქვენ ხელმწიფეს უამბოთ და თავს დაგვეცეთო“;

მისმა ძმებმა რომ გაიგონეს, შიშით აკანკალდნენ და მოახსენეს:
„არა, ბატონო, არასოდეს ჩვენ მაგვარი კაცები არა ვყოფილვართ.
ჩვენ ყველანი ერთი მამის შვილები ვართ. სულ თორმეტი ვიყავით,
მაგრამ ერთი ძმა აღარ გვყავს, დავკარგეთ და ერთიც შინ დარჩა
მოხუცებულ მამასთან.“

იოსებს ძრიელ გაეხარდა, მამის სიცოცხლე რომ შეიტყო. მა-
გრამ ძმებს მაინც არ გაუტყდა და უბრძანა: „თუ თქვენ მართალს
ამბობთ, ერთი ძმა აქ გაუშვით ძველად, თქვენ-კი წადით შინ. პუ-
რიც წაიღეთ და ის ძმა აქ მომგვარეთ, შინ რომ გაგიშვიათ. მაშინ
დავრწმუნდები, რომ მართალი ყოფილხართ. უმისოდ კი აღარ დამენა-
ხოთ თვალით“.

იოსების ძმებმა არ იცოდნენ, რომ მას იმათი ენა ესმოდა და
ერთმა ძმამ უთხრა სხვებს: „ახლა ხომ ხედავთ, რომ ღმერთმა დაგ-
ესაჯა ძმის გაყიდვისთვის. აკი გითხარით მაშინ, როცა სტიროდა
და გვეხვეწებოდა საწყალი, თავი დაანებეთ თქო. რატომ არ დამიჯე-
რეთ? აბა, მისმა ცოდვამ ახლა გვიწია“!

იოსებს იმათი ენა კარგად ესმოდა; მაგრამ, ვითომ, არც-კი
გაუგონია, რას ანბობდნენ. მან ერთი ძმა, სიმეონი, იქ დაატყვევა,
სხვები კი გაუშვა. მერე მოუტრავს უბრძანა, რაც ფული გერგოს
მაგათგან პურში, უკანვე ჩაუღე ჩუმად ყველას ტომრებშიო.

იოსების ძმებმა წამოიღეს პური და წამოვიდნენ. შინ რომ მო-
ვიდნენ, ყველაფერი უნახეს მამას დაწერილებით. როცა პური დასცა-
ლეს, ყველამ თავიანთ ტომარაში მიცემული ფული იპოვა. ძრიელ
გაუკვირდათ. იაკობიც შეწუხდა, მაგრამ შეილებმა ფიცით დაარ-
წმუნეს, არ ვიცით, როგორ მოხდა ესაო.

იაკობი ჯერ უარზე იდგა და არას გზით არ უნდოდა ბენიამი-
ნის გაშვება.

„იოსები აღარა მყავს, სიმეონიც იქ დაუჭერიათ და ახლა გი-
ნდათ ბენიამინიც წამარჯეთო“, ეუბნებოდა შვილებს.

შვილებმა ბევრი უჩიჩინეს, პირობაც დაუდეს, ჩვენ გვანდე და
უკანვე მოგვგრიტო, მაგრამ იაკობი მაინც უარს ამბობდა.

გავიდა ამ გვარად მთელი წელიწადი. შიმშილობამ იმატა, თო-
რემ არ იკლო. მოტანილი პურიც დაილია. მეტი გზა აღარ იყო,

იოსების თავგადასავალი

კიდევ უნდა წასულიყვენ იაკობის შვილები პურისთვის ეგვიპტეში. მაგრამ ისინი უარზე იდგენ და ეუბნებოდნენ მამას, რომ თუ ბენიამინს არ გაგვატან, ისე ვერ წავალთო.

რა უნდა ექნა საბრალო იაკობს. თუ არ გაეშვა შვილი, შიმშილით ამოწყდებოდნენ, გაეშვა-და, ვაი თუ ეგეც დამეკარგოსო, ფიქრობდა. მაინც კიდევ, რაკი სხვა სახსარი აღარ იყო, ტირილით გამოეთხოვა ბენიამინს და გაატანა შვილებს. თან ღმერთს შეავედრა ისინი და ეგვიპტის მთავარსაც ძღვენი გაუგზავნა. ის ფულიც, მისმა შვილებმა რომ ტომრებში იპოვეს, უკანვე გაატანა მათ.

VI

იოსების ძმები რომ ეგვიპტეში მივიდნენ, მის წინ წარდგენ და ძღვენი მიართვეს. იოსებს ძრიელ გაეხარდა, ძმები უფრო კარგათ მიიღო და მათი მამის ამბავიც ჰკითხა. ძმებმა თავყვანი სცეს და მოახსენეს, კარგად გახლავს თქვენი მონაო მერმე ამოიღეს უკან მიტანილი ფულები, ბოდიში მოიხადეს და მიართვეს. იოსებმა დაუყვავა მათ და უთხრა: „ნუ სწუხართ, ეგ ფულები ღმერთს მოუცილა თქვენთვისაო“. მერმე სიმეონიც მოაყვანინა, შეიყვანა ყველა ძმები ცალკე სადგომში და სადილათ მიიპატიყა.

იოსების ძმებს ძრიელ უკვირდათ ასეთი მოულოდნელი ქცევა იოსებისა და არ იცოდნენ რითბ აეხსნათ.

იოსებმა მაინც კიდევ არ გაუმხილა მათ, „თქვენი ძმა ვარო“. სადილს შემდეგ მოურავს უბრძანა, მიეცი ყველას პური და გაისტუმრეო. მაგრამ ერთი ოინი კიდევ უყო ძმებს.

მოურავს უბრძანა, ბენიამინის ტომარაში ჩემად ჩემი ვერცხლის ბადია ჩადევიო. მერმეთ, როცა მისი ძმები გახარებული წამოვიდნენ და ქალაქს გაცილდნენ, მოეწია უკან მათ მოურავი, გააჩერა და უთხრა თქვენ ჩემს ბატონს ვერცხლის ბადია მოჰპარეთო.

ისინი დარწმუნებული იყვენ, რომ არც ერთს ბადია არ მოუპარავს:

„რასა ბრძანებ! ჩვენ მაგისტანა საქმეს როგორ ჩავიდნდით! თუ კიდევ არა გჯერა, აი, გაგვიშინჯე ტომრები და, ვისაც შენი ბატონის ბადია უპოვო, მას თავი გააგდებოთ და ჩვენც ყველანი თქვენი მონები ვიქნებითო“.

გაშინჯეს მართლაც ტომრები და ბოლოს ბენიამინის ტომარაში იპოვეს.

საბრალო იაკობის შვილებმა არ იცოდნენ, რა ეთქვათ. ისინი ვერ მიმხედარიყვენ, რა ნაირად გაჩნდა ბენიამინის ტომარაში იოსების ბადია. სხვა რალა გზა ჰქონდათ, დაბრუნდნენ უკან და კიდევ იოსებთან მივიდნენ.

„ეს რა ჰქენით“? გაჯავრებით ჰკითხა მათ იოსებმა.

„რაღა გვეთქმის“? მოახსენა ერთმა ძმამ. „ეხედავთ, ღმერთმა დაგვსაჯა. სხვა რა გზაა? ყველანი თქვენი მონები ვიქნებით, ოღონდ კი ნუ დაგვხოცთო“.

„არაო“, უბრძანა იოსებმა. მე აგრე სასტიკად არ მოგეპყრობით: ჩემთან მონად მარტო ის უნდა დარჩეს, ვინც ჩემი ბაღია მონიარა“

მაშინ დავარდა მის წინ ერთი ძმა, იჟდა, და ტარილით მოახსენა: „ბატონო! უმაგისოდ მამასთან წასვლა არ შევეძლია. ეს ამბავი რომ მან გაიგოს, ჯავრით მოკვდება. თუ შეიძლებოდეს, მე დაერჩები თქვენ მონად მაგის მაგიერად, ეგ კი გაუშვით მამასთან“.

იოსებს მოეწონა ძმების ქცევა, მეტი ვეღარ მოითმინა, აღარ გაუძლო გულმა და გამოუტხადა თავის ძმებს:

„მე ვარ თქვენი ძმა იოსებიო“.

მისმა ძმებმა რომ ეს გაიგონეს, შიშისაგან ენა ჩაუვარდათ, — ეგონათ ყველას თავს გაგვაგდებინებსო.

მაგრამ იოსებმა გაამხნევა ისინი და უთხრა: „ნუ გეშინიათ; რაც მოხდა, ღვთის განგება იყო, რომ ამოდენა ხალხი შიმშილით არ ამოწყვეტილიყო“. თან ცრემლები მოერია, გადაეხვია ყველას სათითაოდ და გადაკოცნა. მერმე უთხრა თავის ძმებს, წადით საჩქაროდ, ახარეთ მამაჩემს და უთხარით, მალე მოვიდეს.

როცა ფარაონმა გაიგო იოსების ძმების ეგვიპტეში მოსვლა, იამა, რადგანაც იოსები მას ძრიელ უყვარდა. დაიბარა იოსები და უბრძანა, საჩუქრები გაუგზავნე მამაშენს და აქ მოიწვიეო. თანაც მეფემ საკუთარი თავისი ეტლები გაუგზავნა იაკობს,

იაკობის შვილები საჩქაროდ შინ დაბრუნდნენ და ყველაფერი უდბეს მოხუცებულ მამას. იაკობს ჯერ არც-კი სჯეროდა, მაგრამ, როცა მეფის მშვენიერი ეტლები ნახა, სიხარულით გულმა ცემა დაუწყო, ღმერთს მადლობა შესწირა და სიხარულის ცრემლები გადმოყარა.

შემდეგ აიბარგა და თავისი შვილებითა და საცხოვრებლით ეგვიპტეში გაემგზავრა.

იოსები მოუთმენლად ელოდა თავის საყვარელ მოხუცებულ მამას და, რომ გაიგო მისი მოახლოება, წინ მიეგება. გადაეხვიენ ერთმანეთს მამა შვილი და ბევრი სიხარულის ცრემლები დაღვარეს.

იოსებმა მამა თვითონ მეფეს წარუდგინა. მეფემ დიდი პატივით მიიღო იგი, დიდს ხანს ელაპარაკა და წლობა ჰკითხა. მერმეთ ერთი შვენიერი ადგილი აჩუქა და უბრძანა იქ დასახლებულიყვენ ისა და მისი შვილები.

მეგობრების დევნა

მეგობრების დევნა

ერთს ვენახში სცხოვრობდნენ: ზღარბი, თხუნელა და მიწის ბაყაყი, ანუ კომბიო. ზღარბი გველებსა ჭხოცდა, თაგვებს კატასავით მუსრს ავლებდა, ლოკოკინებსა და მატლების ბევრსა ჭელაზავდა. თხუნელა მიწაში დამურებოდა და ჟლეტდა ყოველ გვარ ჭიაღუასა, რომელნიც ვახის და ხენილის ფესვებს ემტერებიან, აფუჭებენ. კომბიო ღამღამობით ბოსტანში ნადირობდა და ყოველს საათში ოცხედ მეტს ჭიასა და მატლს იჭერდა, ჭკლავდა და სჭამდა. სამივენი ვენახისათვის დიდად სასარგებლონი იყვნენ და მის ჰატრონს მვირფასს სამსახურს უწევდნენ. მაგრამ ეს არ იცოდა უვიცმა და აბესარმა ვანომა. ეს გადაემტერა სამივეს ფრიად სასარგებლო ცხოველსა და იქამდის არ მოისვენა, ვიდრე ყველანი არ გამძაინჯდა სიცოცხლესა თავისი ვენახის სასიანოდ და ოჯახის სასარბლოდ.

ბავშვებო! ხელს ნუ ახლებთ ზღარბსა, თხუნელასა და მიწის ბაყაყსა; მოსისხლე მტრები არიან ჩვენის ვენახების და ჭინახულის მტრებისა, ჟლეტენ მათ, მოსავალს ეხმარებიან, დიდს სიკეთეს გვიძვრებიან...

იაკობ სვიმონიძე.

თ ა მ ა შ ო ა ა

სამ ქვა-გაჭრანსა

(წარმოდგენილი თ. რაზიკაშვილის მიერ)

ქმ თამაშობაში ორიდან ექვსამდე ბიჭი შეიძლება იყოს. სწორად გილ-
ზედ ოც ნაბიჯს გადაზომევენ; სამს დიდს ქვებს იქითა პირზედ და-
ყულებენ, სამს აქეთა პირზედ; სამი ბიჭი (ან ორი, ან ერთი) იქით
არის, სამი აქეთ, უნდა ქვებს ქვები ესროლონ. ჯერ ამ მხრიდან
ესერიან ყველა თითო ქვასა; რამდენსაც მიარტყამენ იმ იქითა ქვებს,
იმდენი ქვა უნდა აიღონ იქითა მხრიდან. ახლა იქითები ესერიან პა-
ტარა ქვებს აქეთა დიდრონ ქვებსა. იმას ცდილობენ, როგორმე მო-
არტყან. რამდენსაც მიარტყამენ, იმდენს ქვას მოაშორებენ. როდესაც
რომელსაჲმ მხარეზედ ქვები აღარ იქნება, მაშინ ეს მხარე დამარცხებუ-
ლია. იქითა მხარე გამარჯვებულია, რადგან იმათ მოარტყეს ქვებსა.
დამარცხებულები თავის ადგილზედ დგებიან და გამარჯვებულები თა-
ვის ადგილზედ, იმათ შუაზედ ოცი ნაბიჯია. იქით ისინი გაიქცევიან
და აქედან ესენი უნდა გამოუდგენ; სანამ არ დაეწევიან, უნდა ირბი-
ნონ. რა ადგილსაც დაეწევიან, დადგებიან. გამარჯვებულები ასხდ-
ებიან ზურგზედ დამარცხებულებს. ამათაც უნდა წამოიყვანონ ისინი
იქიდან, თუნდა ასი საჟინიც იყოს და თავის ადგილზედ მიიყვანონ.
მერე ისევ დაიწყება თამაშობა. რომელი მხარეც აჯობებს, ისევ ის
შეაჯდება. ეს თამაშობა იმით არის კარგი, რომ თვალის ხახს ავი-
თარებს, კაცი სწორედ სროლას სწავლობს.

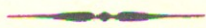

კ ა ტ ა რ ა ე ლ მ ნ ე

ქლენე ძალიან განხრებულია. დღეს მისი დაბადების დღეა,
და ბაბომ ახუქა ვერცხლის სამაჯური. ამას ამის მეტად
არა ჭქონია ასეთი მუიროფასი ნიუთი და დაჭსარის.

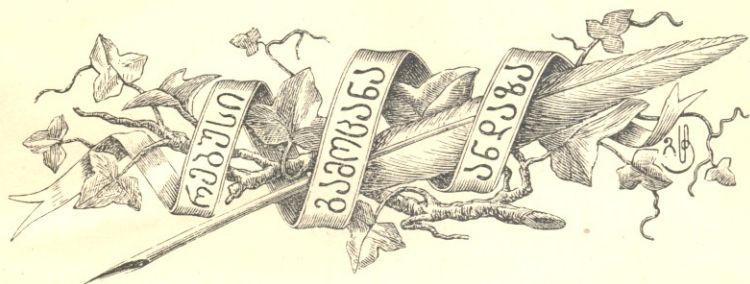
აქამდის ვოველთვის ფულის ახუქებდენ და ესეც ღარბ-
ბებს ურიგებდა, ეს სამაჯური ბებიის სახუქარი რომ არ
ვოფიილიყო, თავისთვის არ გამოიმეტებდა. ამასაც იმათ
უწილადებდა.

რბ ჭქნას, რომ კაი გულისაა და ეცოდებიან ღარბები.
ახლა ეს სამაჯური ისე შვენის ამას, რომ თვალს არ
აშორებს!

პატარა ელენე

ანდაზები

(წარმოდგენილი გ. გ—სავან)

ბევრ ფაფას ბევრი სულის ბერვა სჭირია.
ჭინჭრაქას ზუმბულში აწვეწვენ
და ის კი თავის სოროში იხედებოდა შესაძრომათ.
დაშინებულმა ძაღლმა ცხრა წელიწადი ხეს უყეფა.

გამოცანები

(წარმოდგენილი ი. გომელაურისაგან)

პირქვე სასე, გულ აღმა ცარიელი.
ახალი ვიყავ ბრმა ვიყავ, დაებერდი დაფთვალისანი.

მალლა ცამან მოიწმინდა
მოისკაში სკამურაო,
დაბლა მელამ კული ჩაჰკრა,
ჩაჰკრა, ჩაიქლარუნაო.

(წარმოდგენილი ლუარ. ციციშვილისაგან)

გამოცანას მოგახსენებ, გამოიცან, მითხარ, მალე!
საქონელი მოვიმწყედიე, რაც ხელთ ვიგდე, მოვიპარე,
მათი სახლი კი ერთს წამში ფანჯრებიდან გახტა გარე,
თუ ვერ მიხვდი, გირჩევ: ჩქარა, მკითხავები დაიბარე.

ხეა, ხეა, ხეა მბალი,
წვერობია კახა მბალი,
არც იჭმება, არც ისმება,
არცა კაცი შეისვლება.

სახალსო ლექსი

(ჩაწერილი დ. ნახუცრიშვილისაგან)

კაცმა უნდა მართალი თქოს,
შიგ ტყუილი არ გარიოს;
ღმერთიც უნდა მოიგონოს,
კაცი რომ კაცს მოერიოს.

(წარმოდგენილი კოტე გძელისაგან)

რა ქნას კარგმა მონარდემ
თუ ღუშაში არ მოუვა,
კაცი რომ გალარიბდება,
თავში ჭკუა გამოუვა,
ზოგი ძილად მიეარდება,
ზოგსა ძილიც არ მოუვა.

ს კ ა

(წარმოდგენილი ნახუცრიშვილისაგან)

მეფემ თხა დაკლა ფაშამ ფური,
ყოველი სახელმწიფო თითქმის
ახალ ციხე ქალაქის აშენებას ცდილობს.

ჩქარა გამოსათქმელი

(წარმოდგენილი ლუარ. ციციშვილისაგან)

ეს ჩემი ჩიტ წრიბ-ჭიკჭიკ ყარანა თუ მე არას მეჩიტ,
მე წრიბ, მეჭიკჭიკ ყარანება, შენ რალას გეჩიტ, გეწრიბ,
გეჭიკჭიკ ყარანება.

(წარმოდგენილი ს. დათეშიძისაგან)

შენი თხაი რქა კაჭუჭი ჩემსა თხასა რქა კაჭუჭსა
რას ერჩიოდა, რას ებრძოდა, რას ერქაკაჭუჭებოდა.

ა კ რ ო ს ტ ი ს ი

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან)

მედგარის ჭექა-ქუხილით, ღრუბლებში ელვა ასტყდება,
ელვარებს წითლად. ხაზ ხაზად, დადი ჭექის დროს გაჩნდება.
ხე ტყეს შემუსრავს, სახლს ხერეჭავს, კლდეცა მის ძალით გასკდება,
იგი ანდამატს არ ხედება, თუ წყალი დახედა გაქრება.

ანდასები, გამოცანები და რეჟისი

სჩაგრავს გულს ბევრის კაცისას
ის უმეცრებით შობილი,
ღრმად ამჩნევს დალსა ვისთანაც
არის ის მიკედლებული,
რეცხავს ქვეყანას ცრემლებით,
იზრდება შურის ძიება
ბევრს ნიქსაც ვეკარგავთ მის გამო
ეს ჩვენ არ გვევატივება.

მატემატიკური გამოცანა

(წარმოდგენილი ნ. ულენტისაგან)

დას ჰკითხეს: რამდენი და გყავს? დამ მიუგო: იმდენი და მყავს,
რამდენიც ძმა. მერმეთ ძმას ჰკითხეს: რამდენი და გყავს? ძმამ მიუ-
გო: ორჯელ მეტი და მყავს ვინემ ძმა. გამოიცანით: რამდენი და
ყოფილა და რამდენი ძმა?

შ ა რ ა დ ა

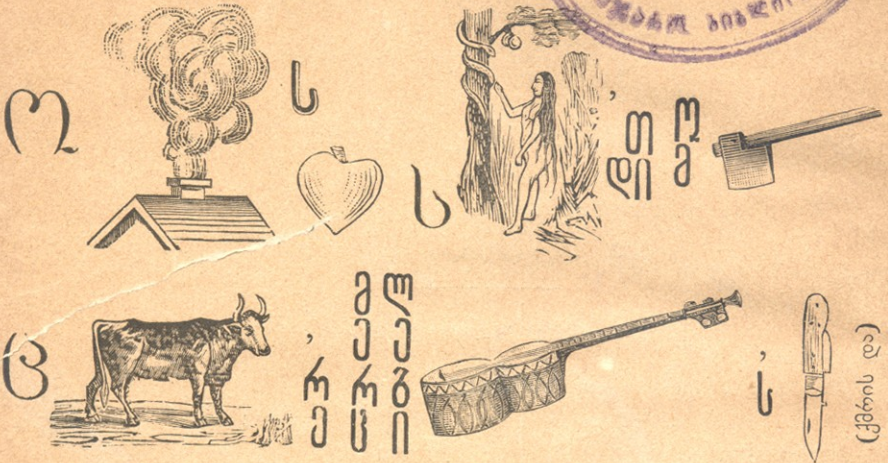
(წარმოდგენილი თეოდ. კანდელაკისგან)

ზედი ზედ ჩქარა რომ სთქვა ორჯელა
ჩემი პირველი მოკლე მარცვალი,
სიტყვასა ჰპოვებ, რაზედაც ყველა
ბაღღებს უჭირავთ სიხარბით თვადი.

ახლა პირველს რომ მიეკავშიროს
ერთი მარცვალი სულ სხვა, ახალი, ---
ლითონს მიიღებ მეტად საჭიროს,
რომელსაც აღნობს ადვილად ალი.

მას მიაგლისე ბოლო ვით ფისი,
ზედ დაემჩნევა ყველაფრის კვალი;
თუ ჩქარა გნებავს პოვნა ამისი,
მდინარის პირზე არის მრავალი...

მთელს მუდამ ხმარობს სწავლულ მოსწავლე,
ტვირთად მიღვია მე მათი ვალი;
თუ გამოიცან ხელი მომავლე,
თუ ვერა, რა ექნა, მე არ მაქვს ბრალი!..

IV №-ის გამოცანების ახსნა:

1) ირმის რქა, 2) საჩეჩელი. 3) ქარი, 4) წინდის ჩხირები, 5) კუჭი.
ზმები: წვიმა, რომი, სიონი, მელა, ვარდი, „ცლა“, ბარი, ტასო, ურემი.

ისტორიული აკრესტიანი: შალვა.

აკრესტანა: — ყიფიანია.

შანადა: მამული.

რებუსი. სამოთხის მსგავსო, ტურთა ქვეყანაჲ!
რისთვის ხარ სევდით მარად მოცული?
ნუ თუ გგონია უწინდებულად,
ისევ არა სძგერს ქართველის გული?
არა გვიშავს რა, კვალად ანთია
მასში ლამპარი შუქ მაღლიანი,
მხოლოდ არა სჩანს, როგორც ცისკარი,
რომელსაც ჰფარავს ცა ღრუბლიანი.

შარადა გამოიცნო ქუთაისის გიმნაზიის მოწაფემ ლელო თუმა-
ნიშვილმა. გამოცანები და ზმები ახსნეს: სოფელ მეჯვრისხევის სკო-
ლის მოწაფემ ვლადიმერ ეჯოშვილმა და თუთიოსის სემინარიის 1
კლასის მოწაფემ ვაბრიელ ბარნაძეშვილმა.

რებუსი ახსნეს პირველად თბილისში მესამე გიმნაზიის პირვე-
ლი კლასის მოწაფემ ლევან მალაოზლიშვილმა და ქალაქ ქუთაი-
სის საკვირაო სკოლის მოსწავლემ ბარტოლომე კილაძემ, და ამათვე
მიიღეს საჩუქრები,

→ ჭედაქტორ-გამომცემელი ან, თუბანიშვილი-წერეთლისა. ←